

PRAŠPLOUCH

Průběh

- 1) Úvodní strana, průběh
- 2) Děti
- 3) a) 4) Děti Chytrý Ferguson
- 5) 7) 8) Děti Křižácká
- 6) Kádanka a odpovědi
- 9) Děti v lékařství, který vynalezl popravčí sekeru
- 10) Děti Hlasadlo Top Gun
- 11) Děti v našich domácnostech aplikací a aplikací
- 12) Děti Průběh hláskování
- 13) Koloman
- 14) Doba rodu
- 15) Zlodejka Spiffie
- 16) Historie psi Kokosparál, americký Kokosparál
- 17) 18) Les
- 19) 20) Kone
- 21) Rady a nápady
- 22) Děti Strach
- 23) 24) Slavní objevitelé Alexandr Makedónský
- 25) 26) Věpy
- 27) Europa
- 28) Maskot Šlouha Prášpouchů č. 5

Z neznámých
důvodů zdraženo
o 100% procent

cena
0 \$

Pavel

(Vydal MEDVĚD)

Pláci

STĚHOVÁNÍ

Většina mašich plácků jsou pláci methobavi. Zdejší se u nás jen v určitých ročních obdobích. Někteří přeletají v velmi chladných oblastech a tráví u nás zimní období, jiní naopak u nás přebývají v létě a pak odlétají do teplejších krajů, vzdálených tisíce kilometrů. Jsou však i takoví, kteří si tak namilovali naše lesy a zahrady, že u nás žijí po celý rok.

VLAŠTOVKA OBECNÁ

Přilétá v dubnu a mezičím žije na venkově, kde vyhledává chleby jako přístřeší. Staví si hnízdo z větviček a bláta. Snáší 3x ročně po 3 až 6 vajíčcích.

CHYTRÝ FARGUSON

Tom Farguson jel pomalu na svém nevzhledném koni. Nepospíchal, přemýšlel. Dnes se mu tak ledacos ve městě nelíbilo. Srovnával si ve své prošedivělé hlavě různé věci, které postřehl. Jak se u banky Settle klackovalo několik chlapů, které tam v životě nikdy neviděl, jak v „Baru“, kam zašel na sklenku, byl těmito cizinci okukován a konečně jak se po nich marně sháněl, nežli opustil „město“ — byli již pryč!

Kam jeli?

Tom Farguson, kterému kdekdo v celé Arizoně říkal „Chytrý Tom Farguson“, vezl v sedlových brašnách výplatu pro ranč Velké M. Tuto cestu konal pravidelně každého patnáctého v měsíci a právě tato pravidelnost přímo lákala a sváděla darebáky, aby se zmocnili peněz, které měl Farguson v sedle. Během let se to také několikrát stalo — ale když on Tom byl právě — „Chytrý Tom“.

Zkoušeli to různě. Obvyklým „ruce vzhůru!“ — nebo „peníze neb život!“ Jednou jim Tom hodil brašnu na pospas a ujel. Darebáci se vrhli na brašnu jako vlci a měli pak celý den co číst — byly v ní staré noviny a s penězi Tom ujel. Jednou opět poslušně vydal lupičům dřevěnou bedničku, plnou pečeti. Páni loupežníci

si tryskem odvezli bedničku s jedem na trávení kojotů a zatoulaných stepních psů! Posledně to však tak „kamarádsky“ nedopadlo a místní šerif si odvezl dva lupiče v žebříňáku s dírkama v hlavě a třetího s rozstřeleným kolenem. Na farmě Velké M říkali toho dne, že „Chytrý Tom Farguson“ byl nějak „špatně naladěný“.

Zatím dojížděl starý Farguson na místo, které skýtalo ideální podmínky na provedení nějakého darebáctví. Zaprášená silnice se ztrácela v rokli. Skály po obou stranách. Soutěska byla asi 100 metrů široká. Farguson jel místo po tvrdé silnici v travinách, které silnici lemovaly. Po levé straně silnice na jednoduché tyči táhl se drát telegrafní linky do kamených lomů. Jel travinou proto, aby tlumil klapot svého koně. Jeho zrak z pod přivřených víček klouzal po záludných místech soutěsky.

Pojednou volným způsobem zastavil koně. Sklouzl ze sedla, nadzdvihl koniku levou přední nohu a prohlížel odborně podkovu — pak ale rychlostí, kterou by člověk v tomto letitém muži těžko hledal, strhl ze sedla brašnu a pušku a skokem byl za nejbližším balvanem. Jen se tak stalo, ozvalo se za balvany po pravé straně silnice zaklení. „Ten starý dědek

nás viděl!“ ozval se tvrdý hlas.

„Inu, hoši, stojíte proti slunci a váš stín jde až do půl silnice!“ volal Farguson. Pustá nádržka byla mu odpovědí. Uplynulo několik minut, aniž by se co stalo, pak ale ozval se tichem rokliny hlas: „Dědo, dejte nám ty peníze, co máte v brašnách, a necháme vás odejít, jinak zůstanete za tím balvanem hodně dlouho. Nevystřícíte ani noš, to vám slibujeme!“

„Chytrý Tom Farguson“ seděl pohodlně v trávě, dobře kryt balvanem, v rukou svoji winchestrovku. „V tom je, mládenci, nějaký omyl. Vy nemáte mne, ale já vás! Zkuste jen vy vystrčit tedy nos a dopadne to špatně!“ Farguson se drbal v šedivé hlavě. Bylo patrné, že přemýšlí o své situaci. Najednou se mu kotrů ukázal zvláštní úsměv! Skoro obřadně otevřel závěr své dvaadvacítky, poklekl a nadzdvihl svůj širák na okraj krytu. V témže okamžiku houkl roklí výtřel a kulka pleskla Fargusonovi za zády do kamene. Farguson nelenil, docílil toho, co chtěl. Hlaveně jeho winchestrovky sklouzla nad okraj krytu, krátké, ale přesné zamíření a — prásk! Kulka zavisťěla někam za divným cílem!

„Dědo, střílíte pánubohu do oken!“ se smíchem řval jeden ze tří darebů.

„I ba ne, chlapi! Já jsem si jenom zatelegrafoval o pomoc!“ zavolal Farguson v odpověď.

„Hromy a blesky! Ten dědek přestřelil drát telefonní linky do dolů a za půl hodiny tady budou jezdcí hledat poruchu na vedení!“ Mluví, jeden z banditů, chtěl rychlým sko-

kem zmizet za nejbližší balvan, ale sotvaže vysunul nohy, Fargusonova winchestrovka štěkla a kulka pleskla do jeho kožené nohavice. — „Hybaj za balvan! Nebo ti pošlu druhou o pár coulů výše!“

Ještě jedenkrát pokusil se jeden z mužů o únik, ale kulka Fargusonovy winchestrovky zarazila se mu tak těsně u nohy, že se raději skokem vrátil do bezpečí za balvan. Tak uplynulo asi půl hodiny, když se na severní straně rokliny ozval dusot koní a v zápětí vjelo do soutěsky pět jezdců. Farguson vyčkal, až jezdci dojeli k telegrafní tyči, ze které visel přestřelený drát volně k zemi. Jezdci sestoupili z koní a hotovili se zmíněnou poruchu odstranit. Této chvíle využil Tom Farguson.

„Hej, chlapi! Tamhle za tím balvanem máte někoho, kdo chtěl vaši výplatu!“ Jezdci udiveně patřili na starého Fargusona, který vylezl ze svého úkrytu, třímaje pušku v jedné a sedlové brašny v druhé ruce. V další minutě byli silniční lupiči odzbrojeni. Jeden z jezdců, kteří přijeli hledat poruchu na telegrafní lince, poklepal starochovi na rameno. „Jo — to je chytrý Farguson, on si pro nás zatelegrafoval winchestrovkou — no, a peníze máte, col?“

„Nic nemám, žádné peníze, já jsem tyto mládence tak trochu zaměstnal, aby měl můj koník čas doběhnout sám domů — ten zná již za ta léta cestu. Pospěšte si, já vím, že se již na dole dávno vyplácí, já ten kousek 6 mil dojdu pěšky!“

Takový byl starý Tom Farguson z Arizony.

Les DUCHŮ

"Výmysl prostoduchých duší! Projev náboženské zaslepenosti, která různěcuje fantazii," odporoval Grey.

"Ba ne, na té věci něco bude. Včera přišel Rad Dan. Je to vzdělaný chlapík, žil skoro deset let v Evropě a Japonsku, na nějaký hloupý přelud by nenaletěl. Pracoval s dělníky na plantáži. Nu a potvrdil mi, že slyšel podobné zvuky na vlastní uši. Zejména v noci prý byly skřeky z pralesa dobře slyšitelné. Jen stěží udržel směnu pohromadě, málem se mu zedníci rozutekli."

Grey si holadského starousedlíka pana Oudena velice vážil, zřídka kdy se však byl ochoten vzdát svých názorů.

"nevěřím a nevěřím. Jaképak zvuky může vydávat les? Můžete slyšet poryvy větru, volání zvěře, ptáků, ale hledat v tom něco nadpřirozeného ... Konečně, víte co? Zítřka seženu pár mužů a půjdeme se do toho strašidelného pralesa."

Druhého dne se Grey zásobil vodou a potravinami, do pouzdra na opasku zasunul skvěle zastřílený S.W. ráže 7.38, a sháněl se po mužích, kteří by jej doprovodili.

"Ne - já ne - pane!"

"Nepůjdu do lesa duchů!"

"Les zlý - duch se zlobí - už dny a noci. Skučí - ucvátí - až zabije!"

Grey hrozil, sliboval peníze, dary; marně.

"Tak co, už vás přešla chuť na dobrodružnou výpravu?" ptal se Ouden, když kolem deváté narazil na Greye, zamýšleně procházejícího kolem kanceláře farmy.

"Ne. Ať se stane cokoli ... Jdu do lesa sám!"

Za hodinu procházel Grey doprovázen svým chundelatým psem Rexem kaučukovými plantážemi k pralesu. Malajští dělníci na polích, ženy před chatami a děti u svých rákosových mlýnků, všichni odvraceli tváře. Zlý duch - les láká - varuje - zahubí... neslo se za Greyem. Ten dosáhl za okamžik okraje pralesa. Ovanul ho vlhký, výparz ze shnilého dřeva prosycený vzduch. Obrovské vějíře palem a hustý přízemní porost byly první výstrahou džungle. Nikde ani zdání o pěšině, žádná stopa po činnosti člověka.

Každých dvacet metrů vyryl Grey značku do kmene stromů; věděl, že zpáteční cesta z hlubin zeleně nebývá snadná. Les byl němý, nehybný, jako zbavený života. Není divu, uvažoval Grey, není divu že btakové tajemné tajuplné prostředí nahání domorodcům strach.

Po hodinovém pronikání pralesem pocítil únavu. Usedl. Rex se mu natáhl k nohám, odpočívali. Teskná, tichá příroda uspávala. "Nu co, posvačíme, utrhneme si pár pěkných květů do vázy a vrátíme se domů," Grey podrbl Rexe za štětinatýma ušima.

Hádanka

V místnosti, kde nejsou žádná okna a strop je vysoko 5 metrů, je na krátkém lustru oběšený pán. Místnost je se všemi stranami a nejsou v ní žádné předměty. Jak se pán oběsil?

ODPOVĚĎ:

Pán si dal pod sebe dřevěnou kostku ledu a počkal až roztaje.

Ve chvíli, kdy si chtěl zapálit lulku, zvedl pes hlavu a hrdlem mu proběhlo tiché zavrčení. Grey nechal ruku ze zápalkou strnout; nehnutě naslouchal. Ne, tohle není klam! Odkudsi z hlubin pralesa se ozývá ostrý zvuk, táhlé skučení ...

Rex se zvedl na čšechny čtyři a zaštěkal. Grey psa okřikl a znovu pozorně naslouchal; pokoušel se zachytit směr, odkud zvuk přichází. Ano, teď! Zcela zřetelně slzší vzdálené úpění!

"Žádní duchové! To je hlas člověka!" vyskočil Grey. "Hola! Kde jste kdo? Hej! Ozvěte se!" volal silným hlasem.

V dále se ozval tichý zvuk.

Grey uchopil psa za obojek. "Hledej, Rexi, hledej!"

Pes sklonil čenich k zemi a vběhl do spleti palem, vstavačů, přesliček a prostupujících lián. Ohnutá levice stýkala chabou ochranu před šlehajícím trním. Grey se vzepřel a silným stiskem mírnil Rexův postup. Vtom opět ... muž i pes jako na povel zastavili. Zdálo se, že hlas přichází z druhé strany, odkudsi za jejich zády. To je pohé zdání; klam, odraz zvuku - dovtípil se Grey. Stále ještě považoval za nejmoudřejší nechat se vést psem.

Prodrali se na místo, kde rostlo několik mohutných stromů. Napříč se pnoucí dva metry vysoké křoviny však tvořili neprostupnou hradbu. Co nyní? Grey si proklestil cestu k nejbližšímu blahovičníku a šplhal po zvrásněném kmeni. V pěti metrech měl dobrý rozhled po přízemních houštinách, v deseti mohl pozorovat široký okruh zeleného moře a přehlédnot vrcholy nižších palem. Šplhal ještě výše a spatřil cosi neobvyklého. Ve vzdálenosti asi stopadesát metrů, na mohutné koruně divoce vzhůru vypínajícího mangovníku ležela velká nažloutlá tkanina.

Grey byl vmžiku rozhodnut. Vstřípil si do paměti směr, slezl a horečně se jal prosekávat spleť bylin, větví a lián. Pracoval ze všech sil. Brzy na něm visela košile v cárech, krvácel z desítek drobných ran - ale nepolevil. Prosekávaná stezka vytvářela místy jakýsi zelený tunel, do kterého je stěží pronikalo slunce. Konečně se zastavili, aby nabrali dechu. Grey volal, Rex štěkal - marně; marně však čekaly na odpověď.

Po hodině úmorné dřiny zahlédl Grey kmen obrovitého mangovníku. Když se prodral až pod nažloutlou tkaninu, spatřil, že pod ní - zaklíněn v několika šedých popruzých - visí člověk.

"Haló! Halóóó!" volá Grey vzhůru.

Nehybná postava neodpovídá.

Grey šplhá po kmeni mangovníku a za okamžik zírání neznámému do obličeje. Je to hrozný pohled! Tvář muže, zaklíněného v popruzích, je napučená od slunečního žáru, rudá od bolestivých útoků komárů. Jen rty jsou modré. Neklamné znamení, že ubožák trpí nesnesitelnou žízň.

Grey přeřezal popruhy padáku a opatrně snesl muže na zem. Šátkem zvláženým ve vodě omýval zuboženou tvář, až muž otevřel oči. Pít! Již po prvních doušcích nabývá plného vědomí. Zdá se, že mu rzchle přibývá sil. Pozvedá hlavu a nechápavě se rozhlíží_...

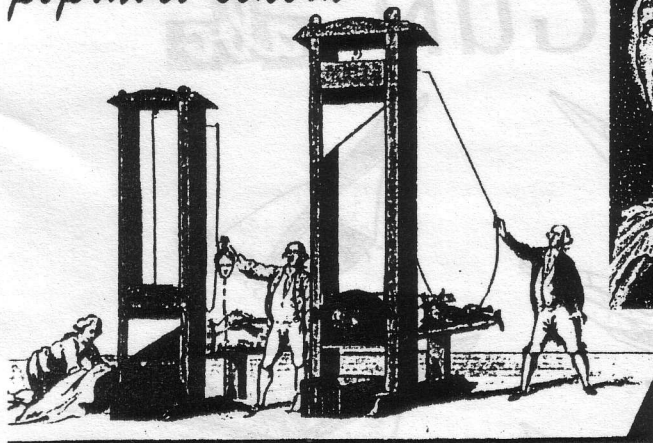
"Letu zdar, příteli! Jak vidíte, právě skončila vaše nedobrovolná zastávka mezi nebem a zemí," dodává neznámému odvahy Grey.

"Jsem Van Kelt ... pilot z Batávie. Tam vzadu ... pět kilometrů leží moje letadlo ... začalo hořet ... Ale pošta, pošta je někde na blízku ... držel jsem ji při skoku v náručí. Tři dny tady visím ..." "Stačí, kamaráde. Šetřte silami. Vyprávění nechme najindy. Snažte se dát trochu dohromady. Máme dvě hodiny cesty džunglí k nejbližším lidským obydlím, k mynheeru Oudenovi. Konečně, co tady hledat za štěstí - v tomhle lese prý straší!"

Pilot nechápavě hleděl do očí svého zachránce, které se čtverácky usmívaly. Rex zakřučel, zamával oháňkou a vběhl na čerstvě vysekanou ztesku.

O lékaři, který nevynalezl popravčí sekeru

Málo schopný a lehkovážný francouzský král Ludvík XVI. a jeho manželka, dcera naší panovnice Marie Terezie, rozmařilá Marie Antonie (ve Francii zvaná Marie Antoinette - čti Antoanet), si dlouho nepřipouštěli, že to jde s jejich královstvím od desíti k pěti. Obklopení přepychem pořádali nákladné hostiny, jezdili na lov, ačkoliv se země řítila do bankrotu. Spolu s vládou prohospodařili, co se dalo. Na venkově, který hladověl, propuky nepokojě a strádající obyvatelé Paříže, nespokojení se stoupající drahotou a nedostatkem potravin, se bouřili. A protože bylo čím dál hůř, číše trpělivosti přetekla: 14. července 1789 se rozlícené zástupy vrhly na symbol upadajícího království, na nenáviděnou věznic Bastilu. Mohutná pevnost s dvacetimetrovými zdmi, obehnaná pětadvacet metrů širokým vodním příkopem, byla dobyta a později rozbořena a srovnána se zemí. Tak začala Francouzská revoluce, o níž se učí ve škole. Pokračovala svržením krále, vyhlášením Francouzské republiky, válkami s okolními nepřáteli a ustavičným vzájemným nesmiřitelným bojem jednotlivých skupin poslanců Ústavodárného shromáždění.

Mezi čelnými představiteli tohoto revolučního orgánu bylo i mnoho učenců. Například jeden z předních vůdců jakobínů, lékař Jean Paul Marat, prosazoval spolu s dalšími kolegy přestavbu zdravotní péče tak, aby všichni nemocní, tedy i chudí, měli během nemoci právo na veřejnou podporu a lékařskou pomoc, což byl impuls k zřízení prvních středisek ambulantní péče pro chudobné. Revoluční skupina lékařů se zasloužila také o změny ve výchově lékařů. Protože se francouzské lékařské fakulty k těmto novotám stavěly zprvu nepřátelsky, byly roku 1793 uzavřeny. Záhy však byly vytvořeny ve velkých nemocnicích v Paříži, Montpellieru a Štrasburku nové lékařské školy, tzv. Školy zdraví, v nichž se studenti učili především u lůžka nemocného. Toto pojetí lékařské výuky se zvyrazněním praxe mělo velký význam zejména pro vědecký vývoj chirurgie, která se tenkrát ještě běžně nepovažovala za medicínský obor, ale za pouhé řemeslo, a proto jí lékaři opovrhovali a věnovali se jí převážně jen ranhojiči bez lékařského vzdělání.

Jedním z lékařů, který uvedené nové změny navrhoval a podporoval, byl i Jo-

seph Ignace Guillotin (čti Gyjotén). Tehdy mu bylo už přes padesát a patřil mezi věhlasné uznávané francouzské lékařské kapacity. To mu také umožnilo úspěšný vstup do politiky, takže se záhy stal velmi populárním mužem a krátkou dobu byl dokonce předsedou parlamentu. Narodil se 28. května 1738 v Saintes v departmentu Charente-Maritime a až do svých pětadvaceti let působil jako profesor na jezuitské koleji v Bordeaux. Protože ho ale vyučování na této škole plně neuspokojovalo, začal roku 1763 studovat medicínu. Studoval v Paříži a Remeši a roku 1770 se stal univerzitním profesorem v Paříži. Patřil nejenom k výborným studentům, ale neméně skvěle si vedl i jako profesor, takže se brzy zařadil mezi uznávané lékaře.

Když začal roku 1775 rakouský lékař Franz Anton Mesmer rozhlašovat, že léčí nemocné živočišným magnetismem, vzbudilo to velký ohlas i ve Francii. Tvrdil, že člověk svými nervy vnímá jakousi zářivou látku - fluidum, které zachycuje pomocí dráždivosti svalů a nervů. Pokud je tato dráždivost přerušena, je tím podle něj zároveň porušena rovnováha vesmírných sil, které člověka propustují, čímž u něj vzniká nemoc. A protože věřil, že tuto rovnováhu sil nejlépe ukáže magnet, obnovoval její poruchu u nemocného tím, že mu na tělo přikládal magnet a tím ho léčil. Za pár let dospěl ve svých vývodech ještě dál, neboť byl přesvědčen, že ono záhadné fluidum může na pacienta přecházet přímo z něho. Taková, i na tehdejší dobu dost prapodivná teorie vzbuzovala zcela oprávněně pochybnosti, a proto byla v Paříži ustavena skupina vědců, která měla Mesmerovo tvrzení vědecky přezkoumat. Kromě Guillotina a význačného přírodovědce Lavoisiera a dalších v ní byl také vynálezce bleskosvodu, americký fyzik Benjamin Franklin, který tehdy ve Francii působil jako americký diplomat a vyslanec Spojených států. Právě od něj se Guillotin dověděl podrobnosti o americké ústavě a demokratickém zřízení tohoto nově vzniklého severoamerického státu. Vše ho nadchlo tak, že dokonce vážně uvažoval o odchodu do Ameriky, ale když došlo ve Francii k revolučním změnám, rozhodl se zůstat doma a prosazovat lepší uspořádání francouzské společnosti.

Guillotin prosazoval od počátku politickou

rovnost všech společenských tříd a zasazoval se mimo jiné též o to, aby se nečinily žádné rozdíly mezi lidmi, tedy ani bohatými a ani chudými, ba ani trestanými. Stejně tresty podle něj měly platit pro krále, šlechtice i chudáka, dokonce i trest smrti měl být pro všechny stejný. A jelikož byl lékař a chtěl, aby také poprava byla co nejjednodušší a odsouzení co nejméně trpěli, navrhl k provedení stětí (tzv. dekapitace) přístroj, kterému se podle něj později začalo říkat gilotina. Byla to asi 60 kg těžká sekera se šikmým ostřím (viz. obr.). Nahoře byla zajištěna závlačnou spojenou s lanem, kterým se prudce trhlo, tím se sekera uvolnila a vodícími kolejkami sjela dolů a odsouzení utřála hlavu. Ten ležel na lavici na břiše se svázanými rukama za zády a hlavu měl zaklesnutou mezi držáky. Po stětí se sekera vytáhla pomocí kladky nahoru, zajistila a byla tak připravena k další popravě. Uvádí se, že v nejkrvavějším období revoluce bylo možné provést za tři čtvrtě hodiny až pět 60 stětí!

Tento smrtící nástroj byl v jiné podobě známý už několik století, i když se nepoužíval běžně a často. Například v Itálii se jím stínaly hlavy převážně jen vznešených šlechtických odsouzců, neboť oběšení a stětí mečem pro ně bylo málo důstojné. Ve Francii byl tento mechanický stínací přístroj také znám, a protože ho jeden doktor jménem Louis konstrukčně upravil a zdokonalil, říkalo se mu „Louison“ nebo taky „Louissette“. Guillotin ho tedy ani nevynalezl, jak se často uvádí, ani nezkonstruoval, z humanitních hledisek pouze navrhl jeho používání. Měl k tomu své důvody, mimo jiné nejednu „zřušovanou“ popravu katovským mečem, ne všichni katí byli mistry svého oboru, zatímco gilotina fungovala bezchybně.

Poslanci tento způsob trestu smrti schválili a 25. května 1792 se konala v Paříži první poprava. Tehdy Guillotin ani další politici ještě netušili, že se tato popravčí mechanická sekera stane krutým nástrojem zabití. Kromě sesazeného krále a jeho ženy, královny sestry a bratrance a vysloveně skutečných nepřátel revoluce byli gilotinováni nakonec i přední vůdci revoluce Danton, Saint-Just i Robespierre. To už bylo v nejkrvavějším období tzv. velkého teroru, kdy se podle odhadů uskutečnilo asi přes osm tisíc poprav gilotinou! Guillotin tyto masové popravy odsuzoval a proto byl zatčen a odsouzen také k trestu smrti. Měl štěstí, že iniciátor nastolení teroru Robespierre byl s'tat dřív, než byl Guillotinův rozsudek vykonán, což mu zachránilo život.

Od té doby Guillotin do politiky prakticky nezasahoval a věnoval se převážně medicíně. Když anglický lékař Eduard Jenner vydal roku 1798 spis o vakcinaci, v němž popsal svůj objev a zkušenosti s ochranným očkováním proti pravým neštovicím, Guillotin tento způsob boje s uvedenou zákeřnou chorobou horlivě prosazoval, neboť byl jedním z prvních francouzských lékařů který pochopil, jaký účinný prostředek medicína proti onemocnění, na něž mimochodem zemřel roku 1774 i otec popraveného panovníka, král Ludvík XV., získává.

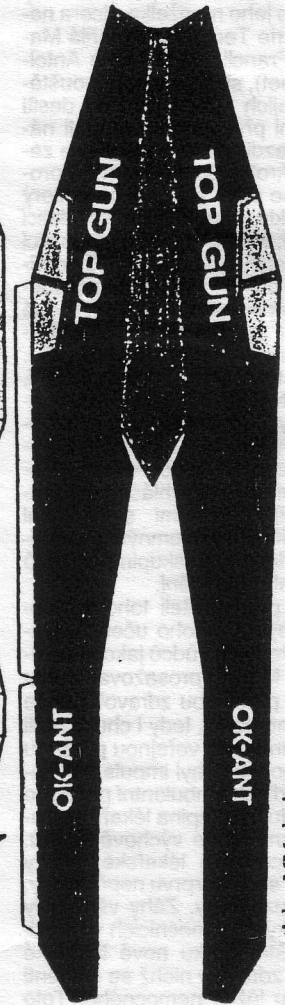
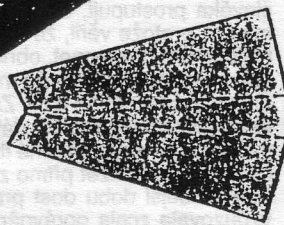
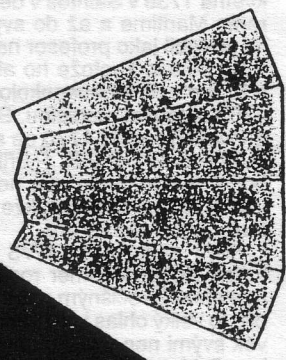
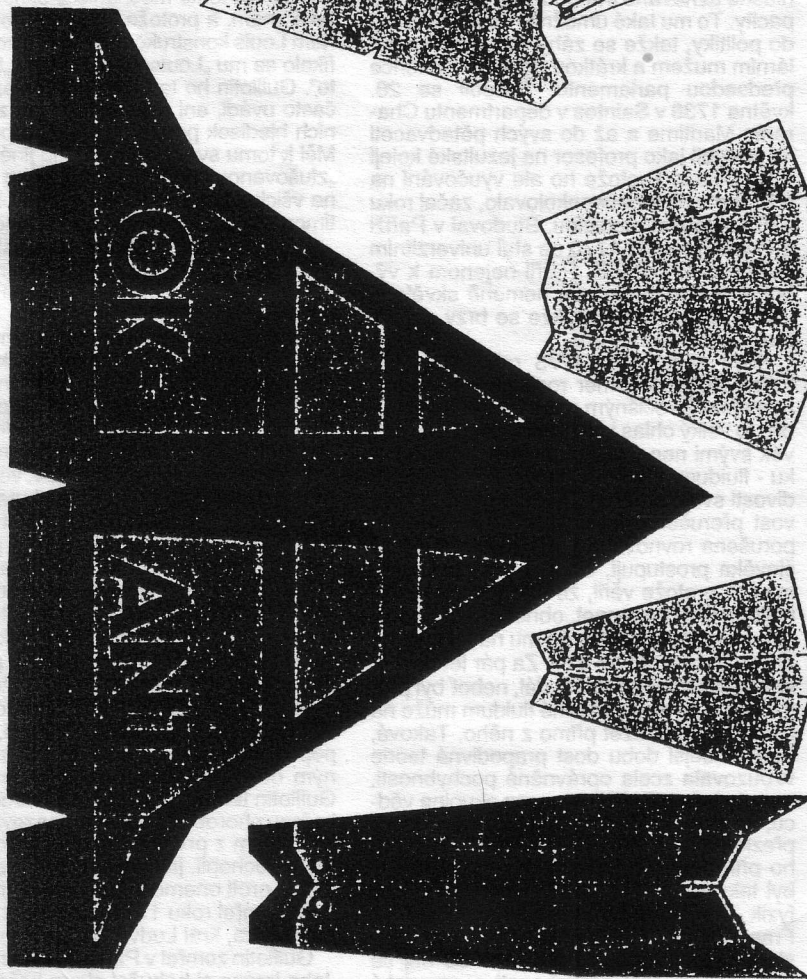
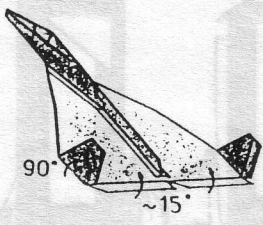
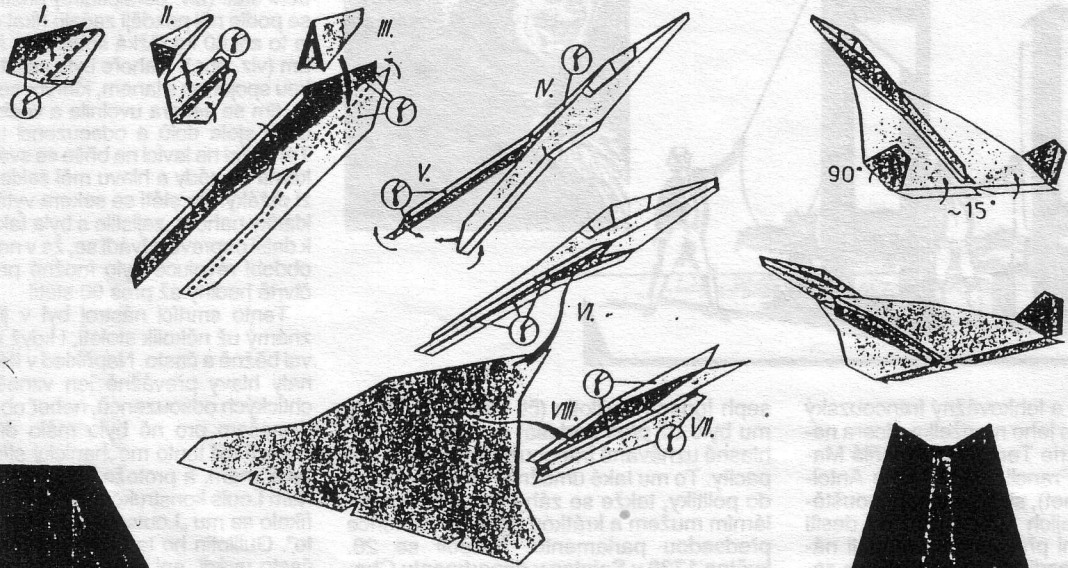
Guillotin zemřel v Paříži 26. března 1814. Jeho jméno si bohužel skoro každý vybaví jen v souvislosti se zařízením na stínání hlav, i když to nebyl jeho vynález a i když nemůže ani za název gilotina, který vznikl z jeho jména a záhy se vžil. A nemůže ani za to, že se gilotina stala nakonec tak krvavým nástrojem při popravách a že ji ještě během 2. světové války používali Němci.

Karel Dunda

Házédlo TOP GUN **abc**

tdak : MM design

O našich dávných apatykách a apatykářích

Jen málokterý z chodců, který míří v Praze z Václavského náměstí Jindřišskou ulicí směrem k Jindřišské věži, si uvědomuje, že se právě tady před více než šesti staletími rozkládaly zahrady, z nichž nejproslulejší pověstí se těšila Andělská zahrada v místech dnešní budovy hlavní pošty. Založil ji italský lékárník Angelo z Florencie, proto se jí říkalo Angelova nebo taky Andělská. Šlo vlastně o jakousi první botanickou zahradu ve střední Evropě. Pravda, tenkrát nesloužila k vzdělávacím a studijním účelům jako novodobé botanické zahrady, šlo o pozemek převážně užitkový: k pěstování léčivých rostlin a ovocných dřevin, jejichž různé části využíval schopný lékárník k přípravě čajů, odvarů, mastiček, tinktur a vonných směsí pro svou vyhlášenou lékárnu. Zdaleka to ale nebyla ani první ani jediná pražská lékárna, jak se někdy tu a tam píše.

Nejstarší středověká pražská apatyka či apotéka, jak se dříve lékárnám říkalo, byla zřejmě starší a vznikla už v době knížete Soběslava I. Praha nebyla tenkrát ještě jednolitým městským celkem. Ani opevněna nebyla, protože ji tvořilo pouze několik větších a menších více či méně spojených osad a samot, které se táhly podél Vltavy od Pražského hradu až k Vyšehradu, jenž byl tehdy knížecím sídlem. Na obou hradech panoval čilý stavební ruch a stavělo se i za řekou, zejména na Starém Městě, kam už vedl dřevný most. V prostoru dnešního Staroměstského náměstí bylo tržiště, důležité středisko obchodu, kam směřovaly výpravy kupců i ze zahraničí. Ve staré knížecí celnici u Týna se vybírala daň za prodané zboží - tzv. ungett, což cizím obchodníkům dávalo právo na tržišti volně obchodovat.

Stavby v této staré Praze byly tenkrát převážně dřevěné, jen kostely byly už zděné. Týnský chrám tehdy ještě neexistoval, ale přibližně v těch místech vyrostl před rokem 1135 románský kostelík Panny Marie u Týna, a spolu s ním tam byl postaven špitál. I když šlo jen o malou nemocnici, jistě se neobešla bez menší apatyky. Byla to ale zařízení určená pouze zahraničním kupcům, aby měli možnost si zde vykurýrovat své neduhy, zranění a nemoci z dlouhých namáhavých cest.

Doklady o našich veřejných lékárnách však z této doby chybějí. Teprve z 13. století se dochovaly zprávy o několika lékárnících působících v Praze, známá jsou i jejich jména. Navíc se ví, že král Václav II. měl svého dvorního lékárníka a že také král Jan Lucemburský se neobešel bez osobního apatykáře, až do roku 1325 jím byl jakýsi Baudinus. Ze 14. století jsou již doloženi lékárníci také z jiných českých měst: z Brna, Olomouce, Litomyšle a Litoměřic.

O první pražské apatyce pro veřejnost se dochovala jen stručná zmínka, pouze že existovala již roku 1342. K roku 1353 je věrohodně doložená zpráva o další pražské lékárně. Patřila Augustinovi z Florencie a nalézala se na dnešním staroměstském Malém náměstí (kdysi se mu říkalo Ovocný trh) v domě čp. 459, který se nazývá Richtův dům. V té době bylo Staré Město již velmi výstavné a lidnaté město, takže se nelze divit, že záhy si zde otevřel lékárnou další apatykář, již zmiňovaný Angelo. Byla v do-

mě čp. 144 nazývaném V Ráji, stál v rohu náměstí, z něhož se vchází do Karlovy ulice. A brzy vznikla nedaleko třetí lékárna, kterou zřídil apatykář Onofoř.

Právě tyto dvě poslední se zapsaly i do českých dějin, přesněji jejich majitelé. Roku 1405 Onofoř prodal lékárnu apatykáři Rudolfovi a po něm ji vlastnil apatykář Tomáš. A ten se v prvních letech panování krále Vladislava II. Jagellonského zapletl do nebezpečné travičské aféry. Podlehl svodům králových nepřátel spojených s uherským králem Matyášem Korvínem, který osnoval Vladislavovu smrt, a stal se prostředníkem při obstarávání prudkého jedu z Itálie. Královražda byla ale odhalena a někteří spiklenci zaplatili chystané úklady životem, i apatykář Tomáš.

Lékárna Angela z Florencie vycházela s panovníckým dvorem naopak výborně a od prvopočátku se těšila jeho velké přízni. Mimo jiné taky proto, že Angelo se do Prahy přistěhoval někdy v polovině 14. století zřejmě přímo na pozvání Karla IV., který od roku 1348 začal uskutečňovat velkorysé plány na rozvoj sídelního města. A protože tehdejší pražské části (dnešní Malá Strana a Staré Město) už neodpovídaly jeho představám, založil za staroměstskými hradbami Nové Město pražské. Bylo to území o rozloze 360 hektarů, které nechal opevnit a oběhnat hradbami o délce 3,5 km. Někteří řemesla - pivovarníci počínaje a koláři a kováři konče - se musela na jeho příkaz z přelidněné staré Prahy přemístit do nově budované čtvrti, kde se mohli usazovat také přistěhovalci odjinud, i ze zahraničí. Všichni byli na 12 let osvobozeni od daní.

Těchto výhodných podmínek využil i lékárník Angelo, který si v místech dnešní Jindřišské ulice spolu se svým mladším bratrem Niccolem (Mikulášem) postavil dům a založil velkou zahradu. Kromě běžných léčivých a okrasných bylin a ovocných dřevin tam pěstoval i mnoho jihoev-

ropských, do té doby u nás nevidaných druhů. A protože to byl muž nejenom schopný a podnikavý, ale také velmi znalý svého oboru, získal si brzy proslulost a vážnost, takže se stal dokonce dvorním lékárníkem císaře Karla IV. Panovník také jeho podivuhodnou zahradu nejednou navštívil. O její věhlas v cizině se zasloužili zejména zahraniční hosté a politici, z nichž někteří u Angela i bydleli, jejich hostitel jim dojednal návštěvy u panovníka. Takového doporučení využil i v červenci 1350 například římský politik Cola di Rienzo, který se marně pokoušel přesvědčit Karla IV., aby podnikl vojenskou výpravu do Itálie. Nejenom on, ale také italský básník Francesco Petrarca, když si roku 1356 prohlédl proslulou Andělskou zahradu, na ni pěl jen samou chválu, stejně jako ostatní, kteří ji viděli. Podnikavý Angelo navíc založil v místech dnešních Vinohrad i vinici.

To už se vzmohl natolik, že si mohl otevřít lékárnu i na Starém Městě, v níž kromě léků prodával zakrátko též chutné a oblíbené, předtím v Praze neznámé voňavé cukroví a další pamlsky. Však císař činnost příčlivého schopného dvorního apatykáře už roku 1360 náležitě ocenil: zvláštní listinou jeho i pozdější nástupce znovu zbavil všech daní, takže mohli veškeré zboží - léky počínaje a vínem konče - prodávat bez daně.

Živnost vzkvétala a Angelo se nakonec přestěhoval na Staré Město. Po smrti císaře Karla IV. působil dále jako dvorní lékárník krále Václava IV. a jako vážený měšťan byl roku 1394 zvolen členem městské rady. A když roku 1408 zemřel, zdědil všechn majetek synovec Ludovicus (Ludvík), syn mladšího Angelova bratra Niccola, který byl po svém strýci roku 1409 jmenován králem Václavem IV. také dvorním lékárníkem. Některé prameny uvádějí, že odsud existující lékárna v domě U Zlaté koruny na Malém náměstí dokonce navazuje na tradici Angelovy lékárny, a proto její vchod zdobí zlatá královská koruna a znak jejího prvního apatykáře - anděl a váhy.

Postupně u nás vznikaly další lékárny, a to jak klášterní, tak i městské. Před rokem 1436 působil v Praze pět lékáren, v Kutné Hoře po roce 1450 dvě, později byla lékárna také ve Vysokém Mýtě a v Jindřichově Hradci. Otevřít lékárenskou živnost si ale nemohl ani tenkrát každý. Po založení pražské univerzity roku 1348 museli zájemci pověřeným univerzitním funkcionářům prokázat nejenom své znalosti, ale také skládat přísahu, že budou vyrábět pouze kvalitní léčiva přesně podle lékařských předpisů, že je svévolně nebudou zaměňovat, že zvlášť účinné léky nebudou vydávat bez předpisu a že budou dodržovat také určené ceny léků. Dozor nad lékárnami ve městech, kde nebyla univerzita, příslušel zpravidla městské radě a pověřenému lékařovi. Celkové vybavení našich nejstarších lékáren se však nedochovalo. Některé památky na tato zařízení zhruba z 18. století lze vidět jen v některých muzeích (např. v Českém Krumlově) nebo v barokních lékárnách v Klatovech a Kuksu, kde má dokonce vzniknout expozice o dějinách lékárnictví u nás.

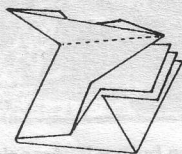
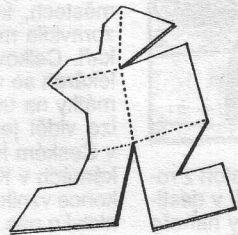
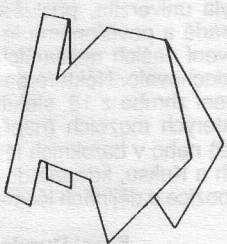
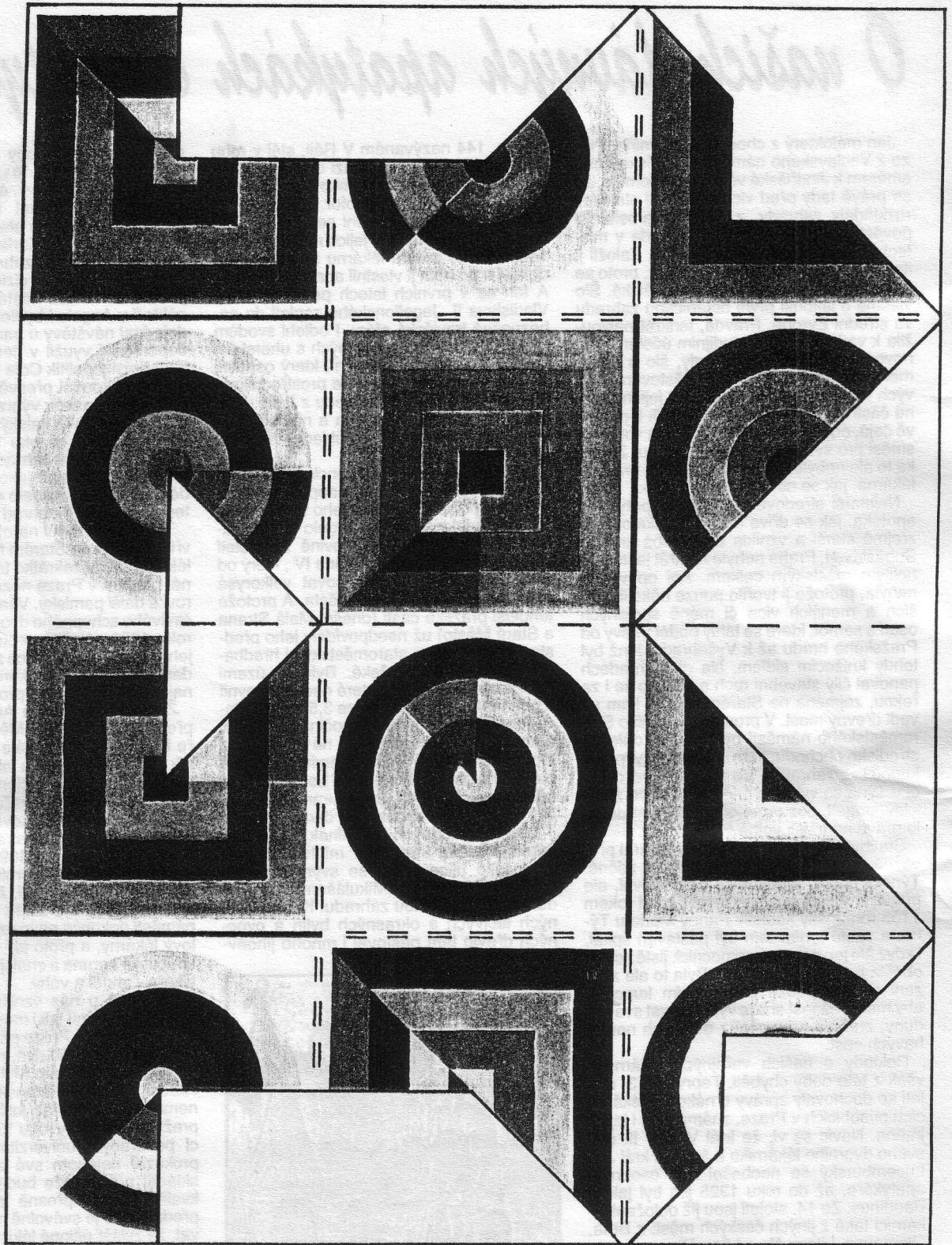

Destilace bylin v lékárenské laboratoři z roku 1502: dmychání dřevěného uhlí v destilační píčce, v níž se vznikající páry nahoře srážejí a odkapávají vedle do baňky

Karel Dunda

PLOŠNÝ HLAVOLAM

Hlavolam pro pobavení si vyrobíte velmi snadno. Stránku nemusíte podlepovat, ale lepší bude, když rub potřete disperzním lepidlem, nalepíte na list kancelářského papíru a pod zátěží necháte proschnout. Hlavolam pak vystříhnete podle plné čáry, v půlce přehnete a slepíte. Čáry ===== značí ohyby, tučné čáry pak prostříhy. A nyní skládáním jednotlivých čtverců přes sebe vytvoříte obraz kruhu nebo čtverce se stejnými barvami.

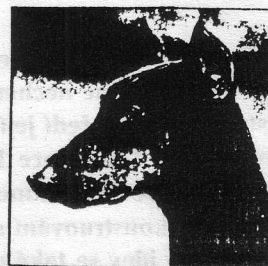
Štěpán Dančo

Dobrman (Dobermann)

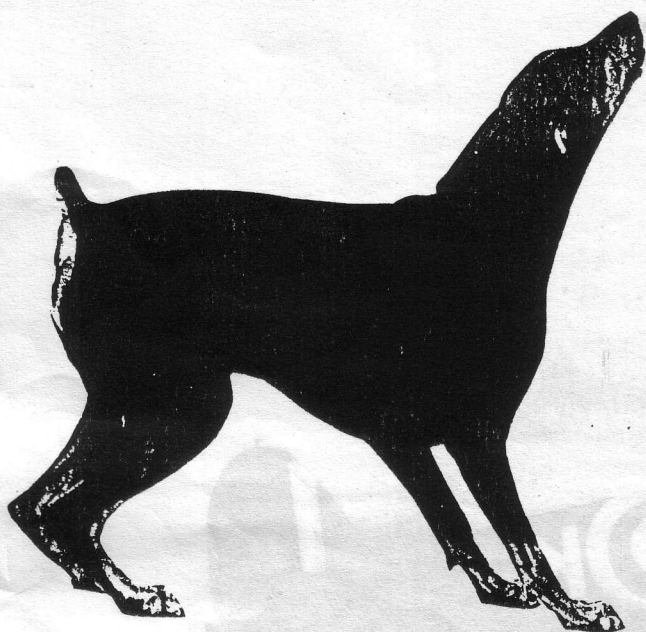
Toto dnes populární plemeno existuje teprve něco málo přes sto let. Dobrman je velmi silný pes, používaný jako hlídač, ale může sloužit i jako stopař, přinášeč, a dokonce i jako ovčácký pes.

Minulost Dobrmana

Mezi roky 1865 a 1870 se rozhodl německý výběrčí daní Louis Dobermann vytvořit křížením různých plenů psů prvotřídního hlídače a obranáře. Zůstalo tajemstvím, jak to přesně dělal, ale asi použil místní plemena honáckých psů, rotvajlera, pinče a machesterského teriéra, možná dokonce i anglického chrta.

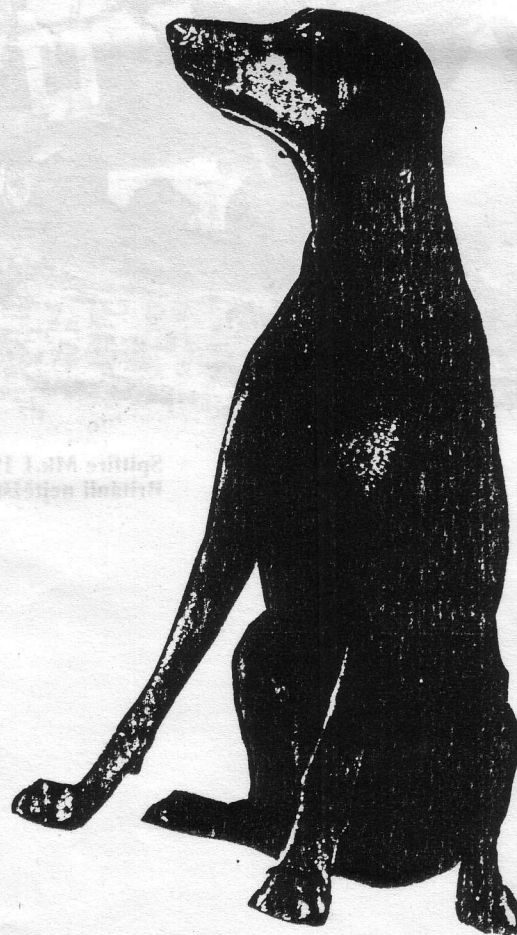
V USA a některých jiných zemích je zvykem kupírovat dobrmanovi uši (ve Velké Británii a Spolkové republice Německo je kupírování uší zákonem zakázáno).

Dobrman jako plemeno byl uznán německými kynology r. 1900 a dostal se rychle i do USA a Británie. Za první světové války sloužily dobrmani v německé armádě na frontě jako hlídači a strážní psi a od té doby je používá policie na celém světě

Temperament

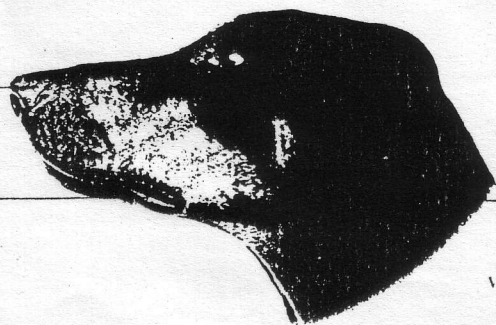
Dobrman je od přírody hlídač - inteligentní, silný a když je potřeba, i útočný. Potřebuje pevnou ruku, ale může být milý a oddaný společník.

Barva čenichu je různá podle zbarvení srsti

Pysky těsně přiléhají k čelistem

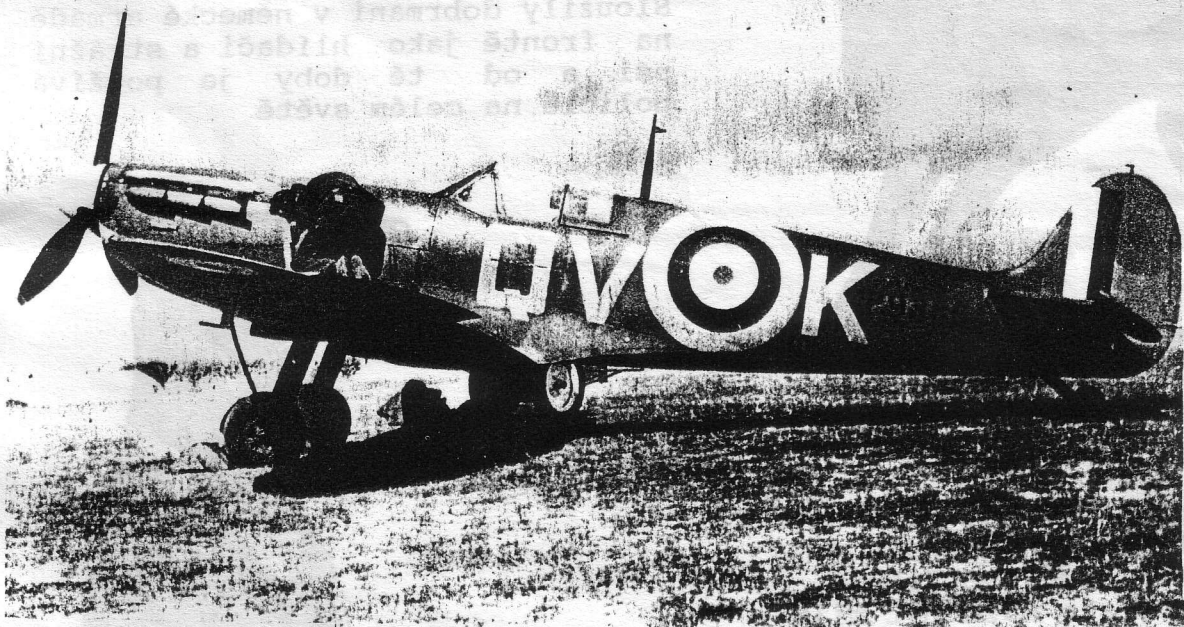
ZNAKY OBLIČEJE
Dobrman

UŠI
Malé,
vysoko posazené,
překlopené
nebo vztyčené

Doba zrodu

Vznik firmy Supermarine a první desetiletí jejího působení na britské letecké scéně necharakterizují žádné výrazné počiny, spíše vystupuje do popředí její majitel a zakladatel, jistý Noel Pemberton-Billing. Ten v roce 1912 zakoupil nepoužívané přístaviště uhelných lodí ve Woolstonu a poměrně rychle začal uskutečňovat svůj plán konstruování a stavby létajících člunů pro námořnictvo. Z této idey se také odvozuje název firmy. První konstrukcí se stal jednomístný člun PB.1. Byl postaven v roce 1914, ale nikdy nevzlétl. PB.9, který následoval, byl postaven za rekordních sedm dní a Admiralita jej odkoupila, ale ve výrobě se dál nepokračovalo a tak zůstalo u jediného exempláře. Ani další konstrukce nepostrádaly originalitu. Z nich jmenujme alespoň těžký noční silně vyzbrojený hlídkový letoun „Night Hawk“ poháněný dvěma motory Anzani z roku 1916, který se vyznačoval poměrně velkou vytrvalostí při ekonomické cestovní rychlosti pouhých $65 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$.

Spitfire Mk.I 19. peruté na letišti Fowlmere v září 1940. Ve dnech pro Británii nejtěžších se právě letouny tohoto typu staly jedním ze symbolů

Letadla

Spitfire

Jedním z nejlepších, nejúspěšnějších a nejoblíbenějších letounů druhé světové války byl britský Supermarine Spitfire. Zaslouží si úřední místo v historii letecké války od rozhodného údobí roku 1940 jako vítěz v bitvě o Británii až do konce obrovského zápasu v Evropě i Asii. Svými užitečnými vlastnostmi plnil především operační úkoly defenzivní, ofenzivní, bitevní i průzkumné. Neméně významná byla jeho činnost mimooperační, tj výcviková a speciální.

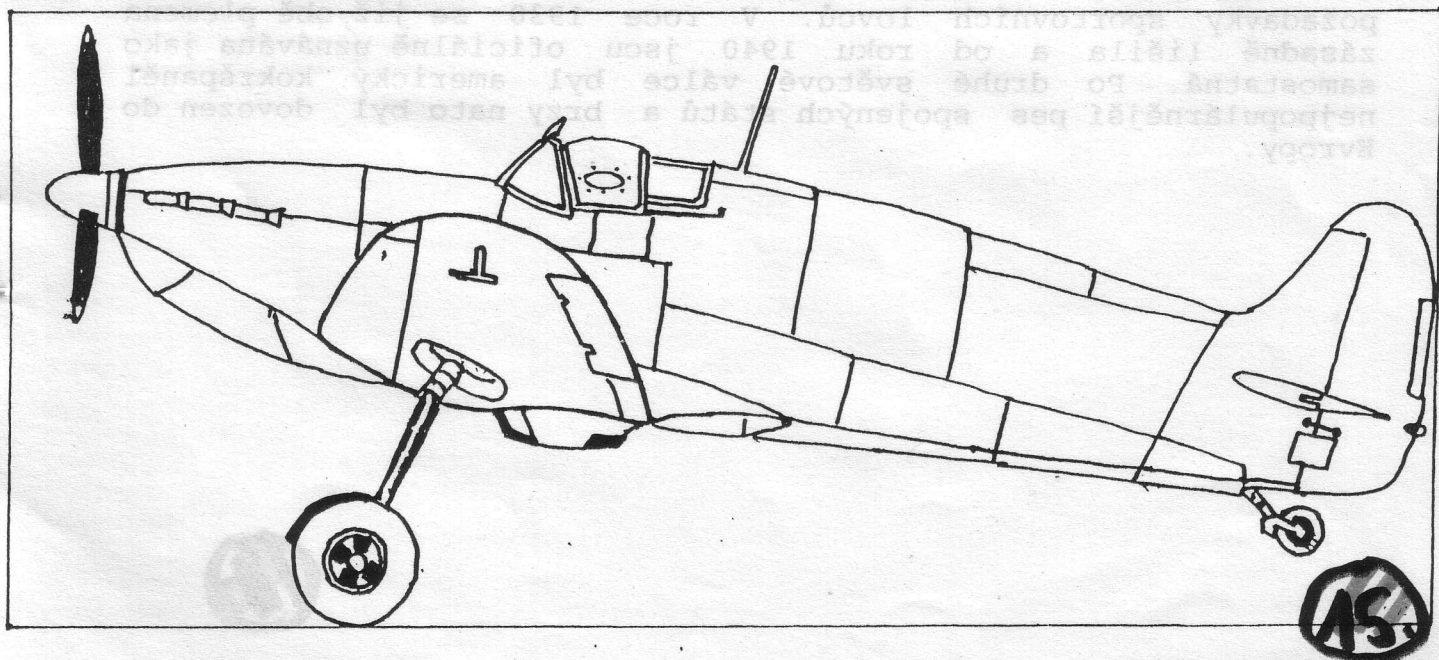
Dodnes je vzpomínán s láskou piloty - veterány za to, že jim umožnil bojovat i vítězit, ale i vychutnávat požitky z letů v každé jejich fázi. I dnes, kdy je dávno na "odpočinku", je obdivován pro svůj elegantní vzhled a bohatou minulost návštěvníky výstav a muzeí na celém světě.

Není proto divu že mladý badatel a člen Čs. letecké historické společnosti Zdeněk Hurt si vzal za úkol posat život tohoto famózního stroje, zaměřujíc se na první verze Spitfire Mk.I a Mk.II a jejich varianty. Začal fundovaně a pečlivě od výkresu geniálního leteckého inženýra Reginalda Mitchella v roce 1934.

Stránku po stránce může čtenář sledovat úsilí tohoto konstruktéra, jeho spolupracovníků a pokračovatelů na zdokonalování všech součástí letounu - trupu, křídel, vrtule, podvozku motoru až k realizaci dokonalého díla, kterého se, žel, Mitchell nedočkal. Zemřel na rakovinu v roce 1937.

Každý příznivec letectví najde v této knize vyčerpávající množství dalších podrobností jako výrobní série, všechny důležité parametry, způsob zbarvení a kódování, příslušnost k jednotkám, jména pilotů atd.

Velkým kladem této práce je souvislost v zařazení Spitfirů Mk.I a Mk.II u čs. stíhací perutí v rámci RAF, ale i těch našich pilotů, kteří na vzpomenuých verzích létali u dalších stíhacích jednotek ve Velké Británii. Autor si všímá nejenom technické stránky věci, ale zaznamenává i stíhací taktiku, vítězství, prohry i ztráty hrdinů války na tomto letounu. Hurtova kniha poslouží nejenom jako poutavá četba, ale také jako bohatý pramen ke studiu literátům i historikům.

Historie psů

Kokršpaněl

Slovo "španěl" je pravděpodobně zkratkou starofrancouzského slova *español*, čili "španělský pes". Jak jméno ukazuje, můžeme historii španělů vysledovat až do 14. století. Okolo roku 1600 již bylo k lovu používáno několik typů španělů. Z písemných záznamů je zřejmé že v 18. století byli dva z nich, kokršpaněl a špringlšpaněl, už chováni v Anglii. Do současné podoby se plemeno ustálilo koncem 19. století a od roku 1930 do současnosti je kokršpaněl nejoblíbenější britský pes.

Americký kokršpaněl

Anglický kokršpaněl byl dovezen do Ameriky kolem roku 1880, a zanedlouho se tvořilo nové plemeno, které splňovalo zvláštní požadavky sportovních lovců. V roce 1930 se již obě plemena zásadně lišila a od roku 1940 jsou oficiálně uznávána jako samostatná. Po druhé světové válce byl americký kokršpaněl nejpopulárnější pes spojených států a brzy nato byl dovezen do Evropy.

Valná většina psovitých šelem žije v přírodě v rodinných skupinách, které se někdy mohou sdružovat až do velkých smeček. Jsou to společensky žijící zvířata. Mezi jednotlivými členy rodinné skupiny, případně smečky, platí přísné zákony soužití. Každé zvíře zaujímá určité hodnotní postavení, které se ovšem během života zvířete mění. Jiné místo v hodnotním žebříčku zaujímá štěně, jiné samice s mláďaty, samotná samice, silnější nebo slabší pes. Na nejvyšším hodnotním místě stojí vůdce smečky, kterého respektují všechna podřízená zvířata. Takovému stupňovitému uspořádání vzájemného postavení zvířat říkáme hierarchie.

Ani dlouhá tisíciletí, po která je pes domácím zvířetem, nedokázala zcela setřít tuto jeho přirozenost. A proto se každý pes musí i v rodině zákonitě někam zařadit, nemůže zůstat jen sám o sobě jako kočka. Musí vědět, jaké místo zaujímá v hierarchii rodiny, jinak nedokáže žít. V rodině, která má přirozené a správné uspořádání, kde všichni uznávají některého z rodičů jako „hlavu rodiny“ a ostatní zaujímají určité hodnotní uspořádání, může se i pes spokojeně do tohoto žebříčku zařadit. Ovšem jen v tom případě, že i on uznává „hlavu rodiny“ jako svého vůdce. Jaké vlastnosti musí mít člověk a jak se má ke psu chovat, aby byl uznáván? Stručně řečeno: musí být důsledný, dávat jednoznačné, krátké a stále stejné povely a trvat na jejich splnění. Podrobně se o tom ještě jednou zmíníme v části o výchově štěňat. Ovšem může dojít i k situaci, že se pes dostane do rodiny, kde není žádný člověk, kterého by mohl respektovat jako svého vůdce. Takovému psu velí jeho přirozenost, aby se této „opuštěné smečky“ ujal sám. Stane se tedy „vůdcem“ rodiny. Následky jsou ovšem zlé. Pes nikoho neposlouchá — je přece vůdce — a při pokusu o potrestání se brání. Navíc má pochopitelně jiné představy o vedení své smečky — rodiny — než její členové a z toho vzniká mnoho problémů. Jedna skutečná příhoda za všechny. Matka s dcerou měly psa. Protože ani jedna nesplňovala psí nároky na to, jak má vypadat a chovat se vůdce, nezbylo psovi nic jiného než se ujmout vedení. Všechno v rodině se řídilo podle něho, poslušně s ním chodily na procházky, kdy on chtěl, kam chtěl a na jak dlouho chtěl. Na dotaz — jak ho dostanou domů, když nemají čas a pes ještě domů nechce — dostal tazatel fantastickou odpověď: „Víte, on nemá rád déšť. Tak když potřebujeme, aby šel domů, kropíme ho konvičkou a pak utíká domů sám.“ Stačí to jako odstrašující příklad?

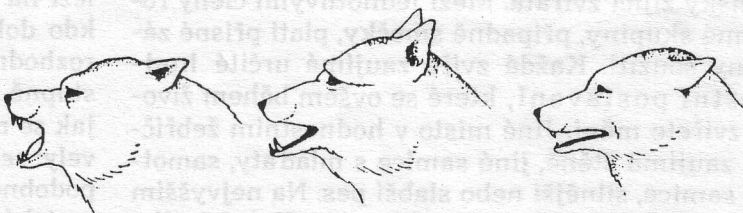
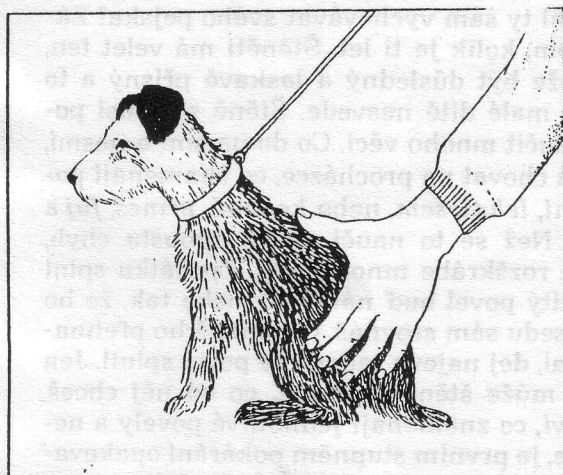
Co ale dělat, aby z tvého štěněte nevyrostl nakonec pes, který terorizuje celou rodinu? První zásada je, že štěně od prvního dne, kdy vstoupí k vám do rodiny, musí vědět, kdo je vůdcem smečky. Štěně si samozřejmě může hrát s dětmi, stejně jako si hraje se štěňaty, ale rodina by se měla domluvit, kdo z dospělých naučí štěně po-

slušnosti a bude pro něho představovat vůdce. Vůbec nevádí, když to nebude opravdová „hlava rodiny“, protože ta třeba nemá na výchovu štěněte dost času. Možná že jsi teď zklamán. Proč by sis nemohl ty sám vychovávat svého pejška? Záleží na tom, kolik je ti let. Štěněti má velet ten, kdo dokáže být důsledný a laskavě přísný a to rozhodně malé dítě nesvede. Štěně se musí postupně naučit mnoho věcí. Co doma smí a nesmí, jak se má chovat na procházce, co znamenají povely: *sedni, lehni, sem*, nebo *ke mně, přines, fuj* a podobně. Než se to naučí, udělá spoustu chyb, roztrhá a rozškrábe mnoho věcí. Zpočátku splní štěně určitý povel buď náhodou, nebo tak, že ho třeba do sedu sám srovnáš. Okamžitě ho přehnaně pochval, dej najevo radost, že povel splnil. Jen tak totiž může štěně pochopit, co od něj chceš. Když už ví, co znamenají jednotlivé povely a neposlechne, je prvním stupněm pokárání opakovaný povel zvýšeným hlasem. Štěně většinou poslechne, ale může se stát, že stojíš na louce, štěně běhá radostně v kruzích kolem tebe, voláš až do ochraptění „sem“ a štěně ne a ne přijít. Pro ten případ je dobré mít u sebe něco hodně cinkavého, třeba tenký řetízek a tím hodit do blízkosti psa a hned ho hlasitě zavolat. Štěně se poleká zachrastění a poslechne. Pak už stačí třeba jen zacinkat v kapse klíči a z neposluhy se stane poslušný pejsek. Co ale teď, když konečně štěně přiběhne? I když máš už na něj vztek, nesmíš ho v žádném případě potrestat, naopak ho pochval, že přece jen přišlo. Kdybys mu dal i po splnění příkazu — byl po dlouhé době — najevo zlost, bude se příště štěně bát přijít. A jak potrestat štěně, které doma dělá něco, co nemá? Nejprve ho hlasitě napomeň, a když to nepomůže, pleskni ho lehcce třeba složenými novinami. Štěně se poleká šustění a poslechne. Jakýkoli trest má ale smysl jen v okamžiku, kdy pes dělá něco nedovoleného. Trestat psa dodatečně nemá vůbec smysl, neví, proč se na něj zlobíš. V žádném případě štěně nebij, je to naprosto zbytečné, nebude tě o to víc poslouchat, ale bude se tě bát. Největší potrestání pro štěně je takové, jaké používají i psí rodiče: Chytni energicky štěně za kůži na krku, zatřepej s ním a přísně ho napomeň. Určitě to bude stačit. A ještě dvě rady: Jak se chovat k cizímu psu? Cizího psa na ulici nikdy nehleď, podívej se na něj a jdi dál, zejména když je sám! Ale i v případě, že jde s majitelem, se spokoj pouze pohledem. Žádnému majiteli psa není příjemné, když se k němu vrhne někdo na ulici a začne vykřikovat: „Jé, to je hezkej pejsek!“ A začne se psa dotýkat. A na návštěvě se nejdřív zeptej, jak se máš ke psu chovat, uvaruješ se tím nepříjemností! Druhá rada: Skáče na tebe tvůj pes, když přijdeš domů? Nenapomínej ho za to, chce tě jen pozdravit. A psí pozdrav spočívá v očichávání uší, čenichu, koutků tlamy. Jak jinak se má pes dostat k tvému obličejí, než že vyskočí? Usnadni mu to, skloň k němu svou tvář, pes tě očichá a bude spokojený. Splnil svou psí povinnost, pozdravil svého kamaráda.

Správná výchova štěněte je náročná, vyžaduje trpělivost a laskavou péči

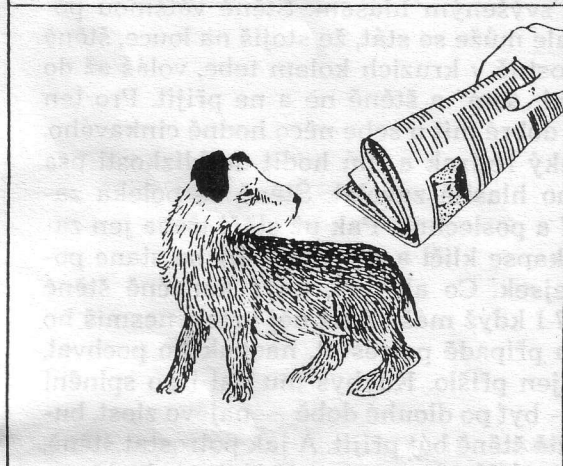
Postoje a výrazy psa:

silná hrozba

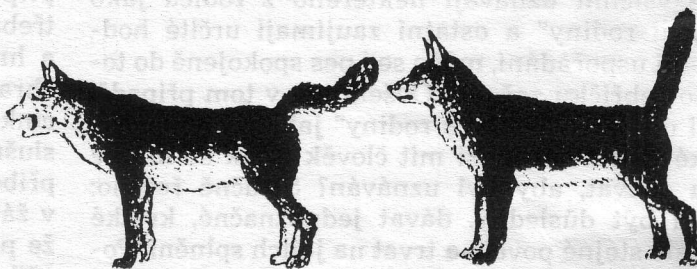
slabá hrozba

nejistota

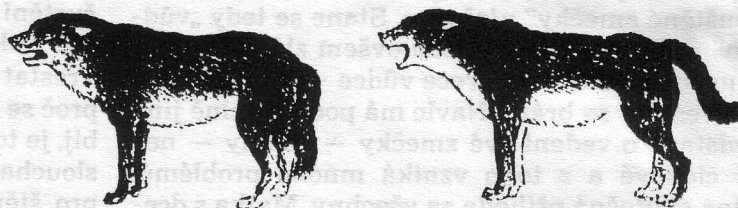
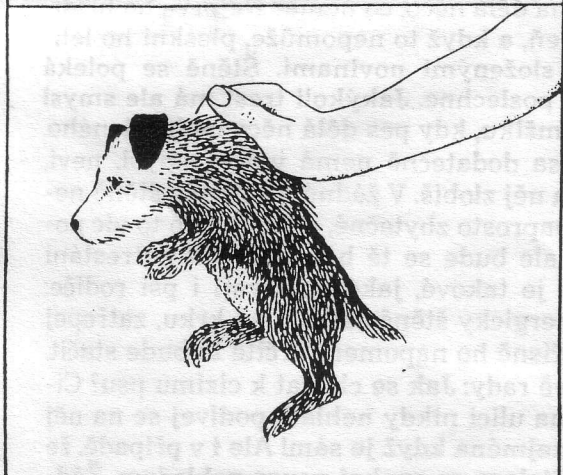
podřízenost

strach

hrozba sebejistého psa

nadřízenost (imponování)

nejistota

hrozba ze strachu

pokora

podřízenost

Koně patří také mezi velká hospodářská zvířata. Proč jsme je tedy nepřihradili ke skotu, prasatům, ovcím a kozám? Proč jim věnujeme samostatnou kapitolu? Asi proto, že kůň znamená v současné době pro člověka něco jiného. Ale nejprve se vraťme do minulosti. Kdy a jak se kůň dostal k člověku? Podle nejstarších dochovaných zpráv se dá předpokládat, že si člověk začal ochočovat koně asi před šesti tisíci lety. Došlo k tomu nejspíš stejným způsobem, jak se i dnes dostávají do zajetí mnohá divoká zvířata, chytaná třeba pro zoologické zahrady. Většinou jsou to mláďata nebo alespoň mladí jedinci, kteří si snadněji zvyknou na změněné životní podmínky. Chycená hříbata divokých koní ztratila patrně brzy před lidmi strach, ochočila se. Proč ale začal člověk koně chovat a zdomácňovat? Na to nelze jednoznačně odpovědět. Nejstarší zprávy o chovu koní jsou z Asie. Můžeme si jen domýšlet, že lidé živící se lovem asi nejdříve chovali koně pro maso a teprve později na nich začali jezdit. V oblastech Přední Asie byli koně například zapřaháni do válečných vozů. Teprve mnohem později byl kůň využíván jako tažné zvíře v zemědělství. Kůň představoval pro člověka nejširší možnosti využití ze všech domácích zvířat. Poskytoval maso i mléko, sloužil jako tažné i jezdecké zvíře, dal se využít k nošení nákladů. U národů chovajících koně se však během staletí a tisíciletí úloha koně měnila. Všeobecně lze říci, že až do rozvoje motorových vozidel byl kůň nenahraditelný v dopravě, zemědělství a při práci v lese. A samozřejmě v armádě.

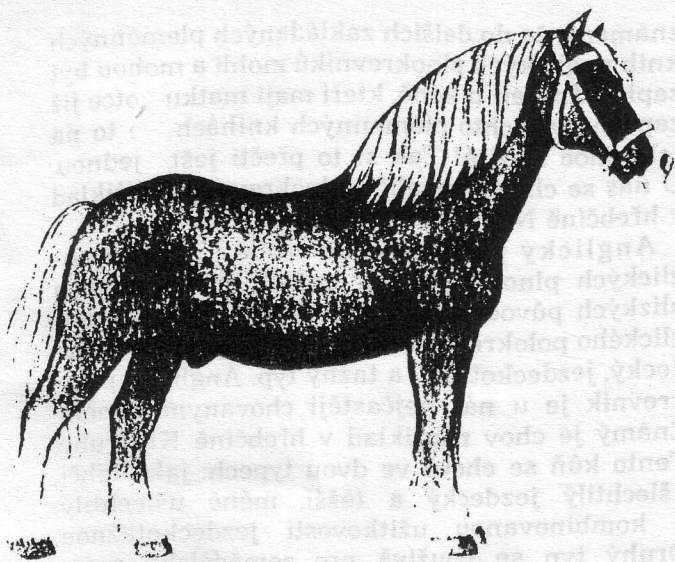
V chovu koně bylo vyšlechtěno mnoho plemen různého původu k různým účelům. Podívej se na obrázek anglického plnokrevníka a českého chladnokrevníka. Poznáš, který z koní byl vyšlechtěn jako závodní kůň a který je tažný? Určitě ano. Anglický plnokrevník by nebyl moc vhodný pro tahání těžkých nákladů a dovedeš si představit těžkého českého chladnokrevníka, jak skáče přes překážky? Teď je ale na místě vysvětlit pojmy chladnokrevník a teplokrevník, plnokrevník a polokrevník. Typický chladnokrevník je těžký, mohutný kůň klidné povahy. Chov chladnokrevných koní prakticky vymizel, když funkci tažných koní v dopravě převzala auta. Zato chov teplokrevníků, lehkých, rychlých, temperamentních koní, je na vzestupu, protože stoupá obliba jezdeckého sportu. Byl jsi již někdy na dostizích? Nebo jsi je alespoň sledoval v televizi? V tom případě víš, že hlasatel před závody představuje hřebce i klisnu jménem a udává jeho věk, stáj, ze které pochází, a zda je plnokrevník či polokrevník. Anglický plnokrevník byl vyšlechtěn v Anglii v 17. a 18. století cílevědomým výběrem zaměřeným na maximální rychlost koně ve cvalu na dostihové dráze. V roce 1791 byla vydána plemenná kniha anglických plnokrevníků a brzy nato byla prohlášena za uzavřenou. To

znamená, že do dalších zakládáních plemenných knih anglických plnokrevníků mohli a mohou být zapisováni jen ti koně, kteří mají matku otce již zapsané v těchto plemenných knihách. Je to na tebe moc složité? Tak si to přečti ještě jednou. U nás se chovají angličtí plnokrevníci například v hřebčině Napajedla.

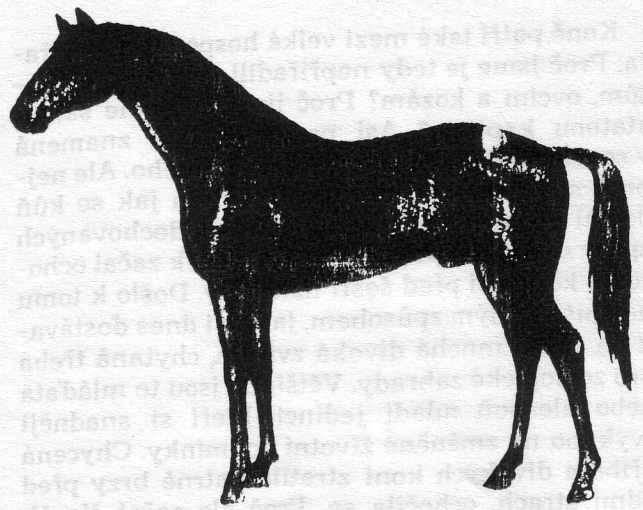
Anglický polokrevník vznikl křížením anglických plnokrevníků s koňmi jiných plemen blízkých původem i typem. Různá plemena anglického polokrevníka jsou vyšlechtěna jako jezdecký, jezdeckotažný a tažný typ. Anglický polokrevník je u nás nejčastěji chovaným koněm. Známý je chov například v hřebčině Kladruby. Tento kůň se chová ve dvou typech: jako lehčí, ušlechtilý jezdecký a těžší, méně ušlechtilý, s kombinovanou užitkovostí jezdeckotažnou. Druhý typ se používá pro zemědělské práce a práce v lese, ale je vhodný i k práci pod sedlem. I když na polích dnes jezdí místo koní traktory, při lesních pracích je úloha koně stále nezastupitelná. Pohybuje se i na prudkých svazích a daleko méně poškozují při práci terén i porost.

Je to moc pojmů najednou? A co takhle ryzák, žluťák neboli isabela, hnědák, plavák, vraník, bělouš, strakoš, albín? Ano, jsou tak nazýváni koně podle různé barvy srsti. Ale nemysli si, že ryzák je vždy rezavý a bělouš čistě bílý. U většiny barev je možná řada přechodů, ovšem se zachovanými typickými znaky. Například ryzák může být červený, světle rezavý, tmavorezavý až černý, hřívu, ocas a spodky končetin může mít zbarvené jako tělo nebo světlejší či tmavší, ale nikdy černé. Plavák může být světle plavý, tmavý i šedý, ale vždy musí mít černou hřívu a ocas. A u běloušů může být srst bílá nebo částečně bílá na tmavošedém podkladě. A víš, že bělouš se může narodit černý nebo tmavohnědý a teprve postupně od hlavy vyběluje? Někteří bělouši však nevybělují úplně, mohou jim zůstat například malé bílé kulaté skvrny na tmavém podkladě. Takovým koním říkáme grošáci. Při každém línání však základní tmavá barva zesvětlá a s narůstajícím věkem koně se grošování stává méně zřetelné.

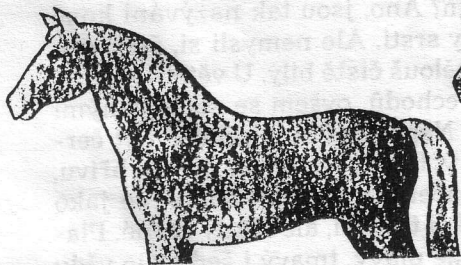
Přerušme ale strohé popisy koní a vraťme se k jedné z úvodních vět. Proč v současné době znamená kůň pro člověka něco jiného než ostatní hospodářská zvířata? Každý, kdo koně má nebo na něm někdy jezdil, ti určitě podá nějaké své osobní vysvětlení. Většinou ti asi řekne, že má koně rád. Důvodů je mnoho. Ušlechtilost a krása koně, jeho vztah k člověku, schopnost souhry s člověkem při práci i při jízdě. Každý si koně rád pohladí, jeho hebkou, lesklou srstí, a zatají se mu dech při pohledu na pádící koně s vlající hřívou. A snad nás také uchvacuje to, že kůň, který je daleko silnější a větší než člověk, dovede poslechnout na slovo či dotyk, a navíc dává najevo svou přichylnost. Anebo je to vše znamením, že jsme se ještě od přírody tak beznadějně neodtrhli, když jsme schopni porozumět si s tak nádherným zvířetem?

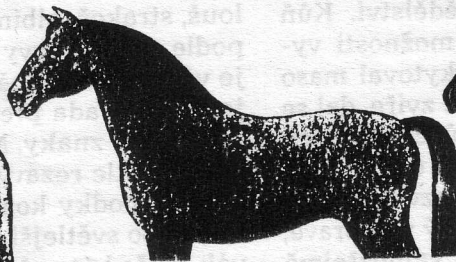
chladnokrevník

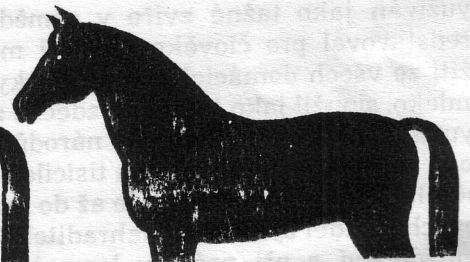
plnokrevník

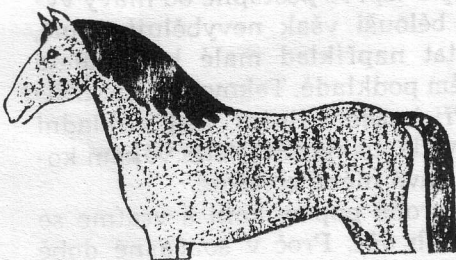
ryzák

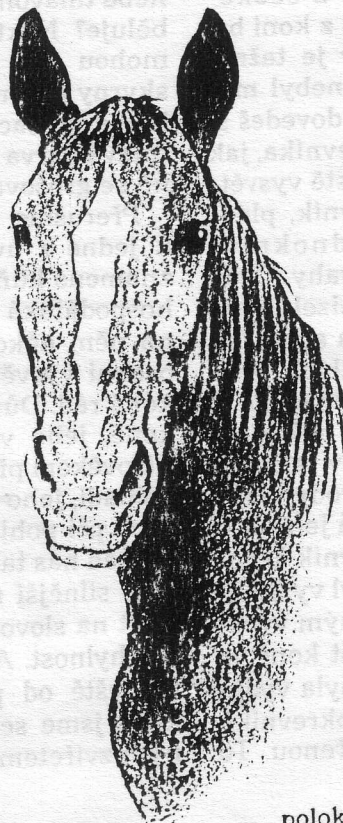
hnědák

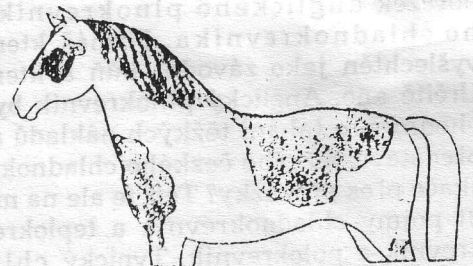
vraník

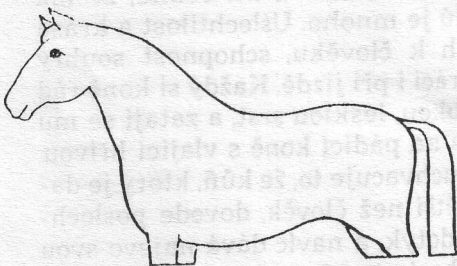
plavák

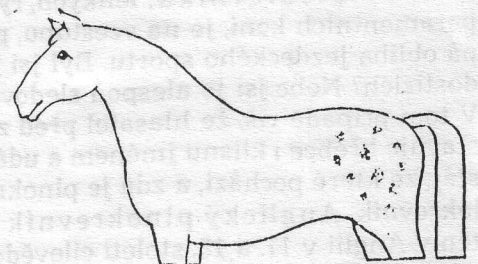
polokrevník

strakoš

bělouš

bělouš-grošák

Rady a nápady

1. Papírový pohárek s hladkým okrajem zcela naplníme vodou.
2. Na pohárek pevně přitlačíme kousek hladkého, tenkého a pružného kartonu (například pohlednici).
3. Pohárek s kartonem otočíme a položíme na hlad. kuchyňský stůl.
4. Opatrně, opatrně karton vytáhneme. Voda zůstane uvnitř...
5. ...až do chvíle, kdy někoho napadne ten zapomenutý pohárek uklidit

Do sklenice schumláme a vtlačíme kapesník nebo ubrousek. Sklenici držíme rovně a potopíme ji do plného umyvadla. A kdo si myslí, že bude šátek mokrý, ten se pořádně spletl.

Příběh

Strach

Hosté z širokého okolí se sjely do výstavné haciendy inženýra Garrena, nu a po bohaté večeři plyne čas v příjemném vyprávění. Muži zapalují doutníky, ženy se noří hlouběji do slaměných křesel; na řadu přicházejí temnější a temnější náměty...

"Nemohu říci, že bych se kdy bál. Prochodil jsem zdejší pralesy křížem krážem, v bouři, ve dne i v noci, ale nikdy jsem nepocítil strach," pravil hostitel.

"Správně. Je třeba rozlišovat mezi strachem a úlekem," navázal učitel Patrik. "Rozumnějte mi. Stačí, abyste za mými zády z nenadání prudce tleskli prudce dlaněmi, a leknutím upustím šálek kávy. To však ještě není strach. Za strach považuji stav, v němž je delší dobu rozbit myšlenkový pochod, kdy tonete ve zmatku a ztratíte věčně usuzovat a jednat."

Doktor Wright sešpulil rty. Byl to jeho zvláštní způsob, jímž se hlásival o slovo.

Kuřáckým salónekem proběhla vlna vzrušení; ne bezdůvodně očekává společnost zajímavý příběh.

Asi před třemi lety byl na haciendě pana Morrotiho zaměstnán dozorce Larg. Chlapík urostlý jako jedle, sílu měl jako Goliáš, začal Wright.

Tak jako dnes - sedíme jednou večer v salóne pana Morrotiho. Vyprávíme si. Po loveckých historkách se noříme do záhad, tajuplných zážitků, pověr, záhrobního života a černých zkazek. Blíží se půlnoc a společnost se poznenáhlu rozchází. Mám v úmyslu

pohovořit o čemsi důvěrném s Morrotim, zkrátka úmyslně jsem se zdržel, abych si zajistil nerušený rozhovor.

Jako posledním nám přál dobrou noc dozorce Larga. Vidím ho, jako by to bylo dnes. Statná, ramenať postava mizí v obdélníku dveří.

Hovořím s Morrotim...když asi za pět minut slyšíme pronikavý výkřik, volání o pomoc.

Běžíme ven a vydíme Larga - potácí se pěšinou proti nám.

"Co se stalo?"

Larg s očima hrůzou rozšířenýma, s krůpějemi poty ve tváři sípá: "Doktore! Pomozte! Jsem ušknut. La banderra - korálovec! Rozšlapal jsem ho, bestii. Ležel na schodech domku."

Zamrazilo nás. La banderra; jeden z nejedovatějších jihoamerických hadů, hřbet protkaný pravidelnými kruhy výrazných barev, jako šňůra pestrých korálů! Chopili jsme Larga pod paží a odvěkli jsme jej do haciendy. Sotva jsme jej uložili na pohovku, ztratil vědomí.

Viděl jsem stovky případů ušknutí a znám dokonale příznaky účinků jedu - dozorcův stav mi byl však nejasný. Rty, nehty a oči neprokazovali změn.

Hledal jsem místo, kde had prokoušlu svými zuby pokožku a vyprázdnil obsah jedových váčků. Teprve po chvíli jsem našel na lýtku pravé nohy nepatrnou ranku. Trochu mne překvapilo že jsem objevil jen jeden vpich. Ovšem, pamatoval jsem případy, kdy had zavadil jedním zubem o pevnou látku, kůži obuvi, kovovou přezku či podobně, anebo měl již z dřívějšíka jen jeden zub. Sám jsem před lety zastřelil chřestýše je z jedním zubem; druhý si pravděpodobně někde vylomil.

Dal jsem Largovi injekci protilátky a znovu jsem pozorně prohlížel ránu.

Potom jsem předal raněného do péče žen a spolu s panem Morrotim jsme se vydali k Largovu domku. U dozorcových dveřích jsme našli téměř rozšlapaného plaza. V záři lucerny jsme rozpoznali korálovce! Poměrně velký kus, ale co to? ...Fuj! Musel jsem se přemáhat, abych hlasitě nezaklel. Popadnu silnější prut u cesty, podeberu jím hada a odnesu jej do haciendy.

Ženy se zaobírali raněným, ani nezpozorovali náš příchod. Mlčky odhodím hada ke krbu a usedám do křesla naproti Morrotimu.

"Co to zde páchne?" volá za okamžik jedna z žen.

To už jsem se neudržel a vyrazil jsem z plných plic: Setsakra - ta potvora co uštkla Larga! Vždyť ta potvora je už nejméně tři dny chcíplá. Nějaký šprýmař ji položil Largovi přes práh. Ten šel domů, trnitý keř jej šlehl přes lýtko, zahlédl u svých nohou korálovce a byl ušknut!"

Netrvalo dlouho a Larga umírání umírání přešlo. Rychle se zotavoval, když se přesvědčil že je plaz již v pokročilém stádiu rozkladu.

Později mi vyprávěl, že v životě nepoznal takový strach, tak nezvládnutelný pocit bezmoci a hrůzy, jako když ucítil píchnutí v lýtko a u nohou spatřil korálovce. A přitom stačilo tak málo, bil se do hlavy, stačilo ovládnout první leknutí, odskočit na tři metry a jistě by byl zpozoroval, že se plaz nehýbá, neboť je už dávno mrtev, skončil doktor Wright.

"Tedy pozor, až se budeme dnes rozcházet," ozval se hluboký hlas inženýra Garrena. "Strašidelných příhod jsme vyslechli dost."

"Ode dneška, když objevím hada, doktore, tak jej nejprve pohladím, abych se přesvědčil, zda náhodou není mrtvý," pokusil se o žert učitel Patrik.

"To klidně udělejte, pane učiteli. Ale teprve tehdy, až vás had uštkne. Pak už je lhostejné, uštkne-li vás ještě jednou," odvětil přívětivě doktor Wright.

SLAVNÍ VOJEVŮDČI

Civilizace odvozuje své pojmenování od slova „civis“ (občan), které zase pochází od slova „civitas“ (město). V polovině 5. tisíciletí před Kristem se objevují první předchůdci městských osad na Blízkém Východě.

Válčení přestává být pouhým způsobem obživy a stává se předpokladem vzniku i zániku městských států a později celých veleříší. Jejich panovníci museli být především dobrými vojevůdci a za vlády nejlepšího z nich dosáhla obvykle každá veleříše svého největšího rozsahu a rozkvětu. Zenit chetitské éry ztělesňoval panovník Šuppiluliumaš (1385 - 1355 př.Kr.), egyptské Ramesse II. (1299 - 1232), asyrské Šarrukén neboli Sargon II. (722 - 705), babylónské Nebukadnezar II. (605 - 562), perské Kyros II. (550 - 529). Již tehdy se však prosazovala zásada, že oč lehčí je tyto státní útvary vytvořit, o to hůře je lze udržet. Na zcela jiných principech spočíval vzestup antické řecké civilizace, kde obchodní a kulturní rozmach nenásledovala mocenská expanze. Řecké městské státy, rozestě po celém Středomoří, žárlivě střežily svoji nezávislost, vedly mezi sebou neustálé spory, které často přerůstaly ve vleklé válečné konflikty. A přesto dokázaly odvrátit hrozné útoky Egypťanů (v Kyrenaice), Kartaginců (na Sicílii) i Persanů (u Salamíny). Proti kvantitě postavily kvalitu, proti válečnému umění protivníka lepší válečné umění vlastní. Řeckým námořníkům málokdo dokázal čelit, málokdo dovedl postavit válečné stroje podobné řeckým, málokdo odolal náporu řeckých těžkoobděnců. Ne proto, že měli kvalitní zbroj a byli takticky i co do kázně na výši. Něco více - byli svobodnými, sebevědomými občany.

Není tedy divu, že nejlepší tradice řeckého válečnictví si osvojili příbuzní Řeků - Makedoňané. Jejich král Filip II. vytvořil silný vojenský stát, porazil Řeky roku 338 př. Kr. u Chairóneie a sjednotil je pod svou nadvládou. Jeho plán na tažení Řeků a Makedoňanů proti upadající perské říši však uskutečnil až Filipův syn Alexandros I. Veliký, známější pod jménem **Alexandr Makedonský** (356 - 323 př. Kr.). Trůn zdědil ve věku pouhých 20 let. Vojenský talent však osvědčil již v bitvě u Chairóneie, takže mu nedalo příliš námahy vynutit si poslušnost Makedoňanů i Řeků. Neváhal přitom pobořit pro výstrahu odbojné město Théby. Roku 334 př. Kr. vytáhl se sotva padesátitisícovou, ale dobře vycvičenou armádou proti Peršanům. Zvítězil v několika bitvách a dobyl řadu dobře opevněných měst. Prohlásil za osvobozená řecká města v Malé Asii a celý Egypt. Roku 331 porazil v rozhodujícím střetnutí perského krále Dáreia (Dárajavahuše) III. u Gaugamél (Arbel).

Jádrem Alexandrové armády byla těžká pěchota (hoplité), vyzbrojená dlouhými kopími a seřazená v masívním šiku - falanze. Její předvoj a boky chránila lehká pěchota s luky, praky a oštěpy, zatímco v záloze stála středně vyzbrojená pěchota (hipaspisté). Údernou pěst jezdec-

Makedonská pěchota v boji s perskými válečnými vozy

ALEXANDR
MAKEDONSKÝ
356 - 323 př. Kr.

ta tvořili těžkooděnci (hetairové) na silných koních. Vzornou kázní a součinností všech druhů vojska dosahovala tato armáda úspěchů nad mnohem početnějším nepřítelem, ovládala obrovské prostory poražené perské říše a jen totální vyčerpání vojáků zabránilo Alexandrovi zmocnit se Indie. Zdravý válečnický úsudek nedovolil úspěšnému vojevůdci odchýlit se od nejlepších tradic řeckého válečnického umění, zato ve vládě se zcela přizpůsobil orientálnímu zvyklostem. Založil řadu měst, která většinou nesla jeho jméno. Již v Egyptě se dočkal božských poct a po dalších vítězstvích je přímo vyžadoval. Krutě trestal odpor svých osvědčených vojáků proti vnuceným sňatkům s urozenými dívkami asijského původu. Sám se oženil se třemi princeznami. Jeho zdraví vydrželo neuvěřitelnou námahu dlouhých válečných tažení, ale podlehl orientální přejemnosti. Alexandr zemřel v Babylónu na horečnaté onemocnění ve věku pouhých 33 let.

Vtipy

Rybář sedí u řeky a dívá se na své pruty. Přichází známý, také rybář, a ptá se: "Je zde dobrá voda?" "Znamení, rybám se z ní vůbec nechce ven."

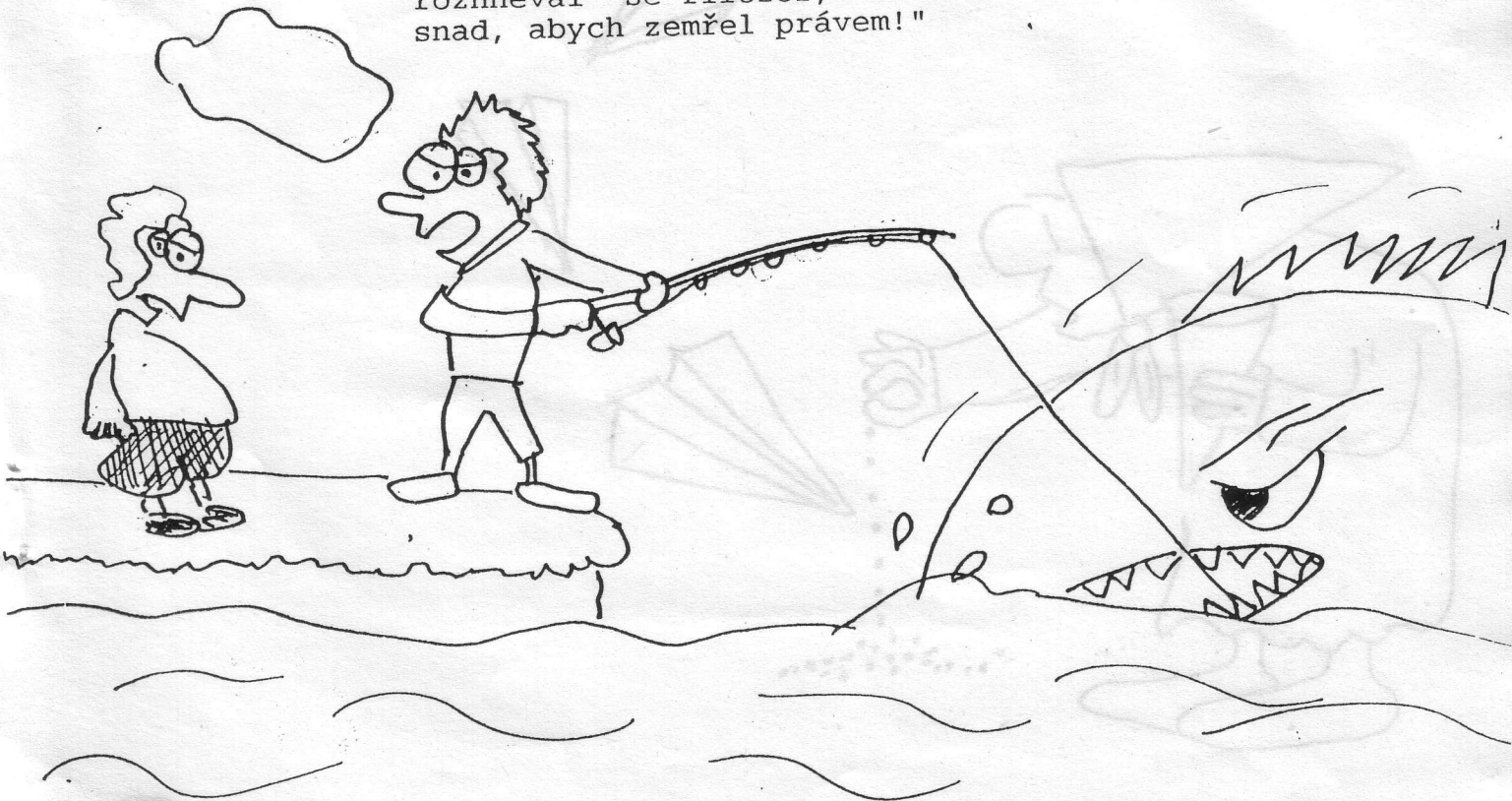
"Nebyla jste delší dobu nemocná?", ptá se automechanik své stále zákaznice. "Proč myslíte?" "No, že jste tady už nebyla s žádnou opravou!"

Na návštěvě se diví přítelkyně hostitelce: "Prosím tě, proč chodíš v těchto nových drahých kozačkách doma?" "Nediv se, když jsem si je koupila, upozornila mne prodavačka, že jim škodí vlhko, bláto, sníh, mráz a špatná dlažba!"

"Chlapče, co víš o spisovatelích 18. století?" ptá se učitelka. "Prosím, všichni už zemřeli."

"Já jsem pořád jednou nohou v nemocnici, druhou na hřbitově, povídá řidič." "A kterou vlastně brzdíte?"

Když byl Socrates odsouzen a čekal ve vězení na smrt, navštívila ho Xantipa a naříkala, že musí nevinně zemřít. "Pošetilá ženo," rozhněval se filozof, "chceš snad, abych zemřel právem!"

Rychle! Podběra'k!!!

V T I P Y

Námořník přiběhne do kapitánovy kajuty
a hlásí: "Pane, došlo nám uhlí!"
"a co na mě tak koukáte? Věichni do vody-atlačit!"

"Mami jsem těžká?"

"A jak!"

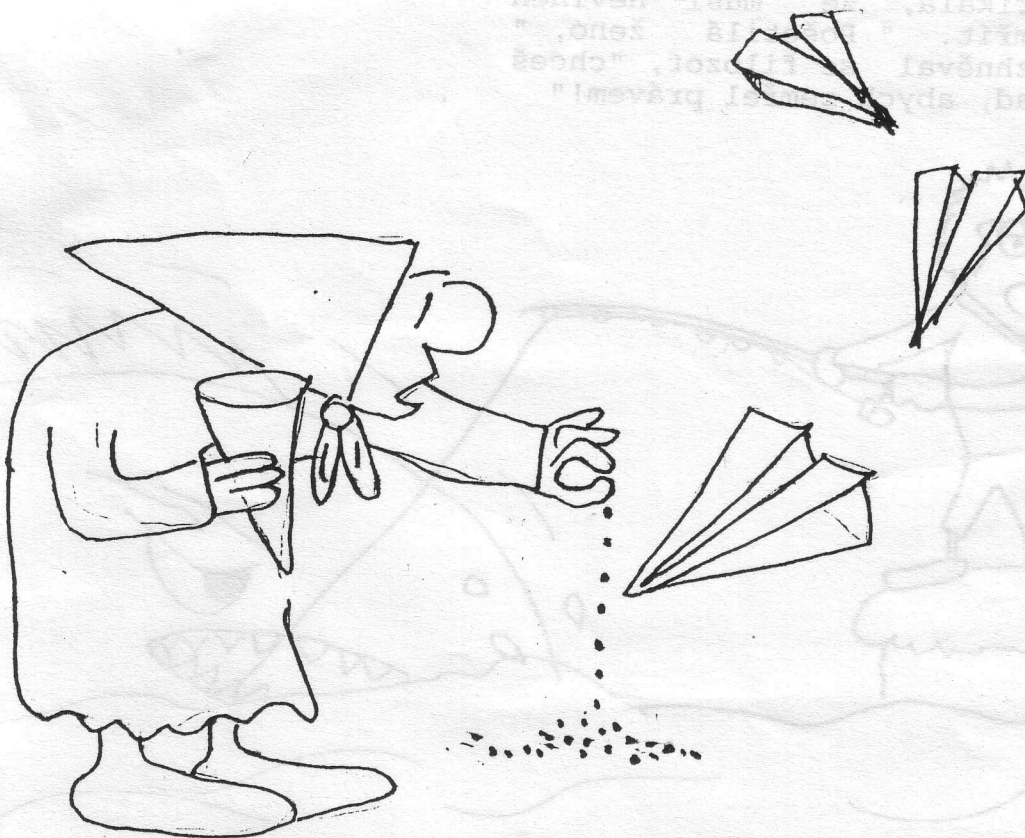
"Tak mě nes rychleji."

"Edo, jak bys dokázal, že je země kulatá?"

"Já to netvrdil."

"Petrě, kdy u vás doma obědváte?"

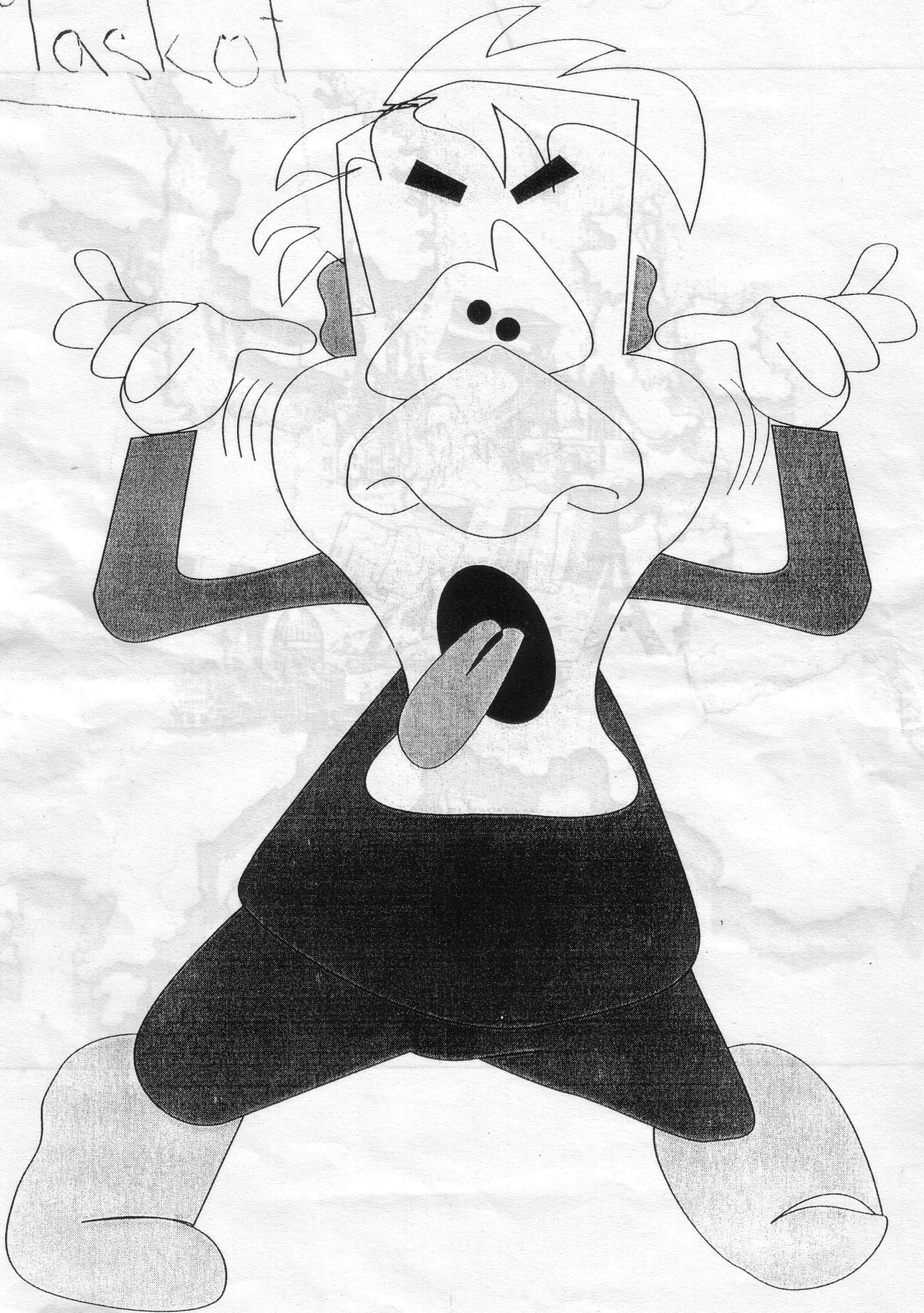
"Až hosti odejdou."

Европа

Maskot

28